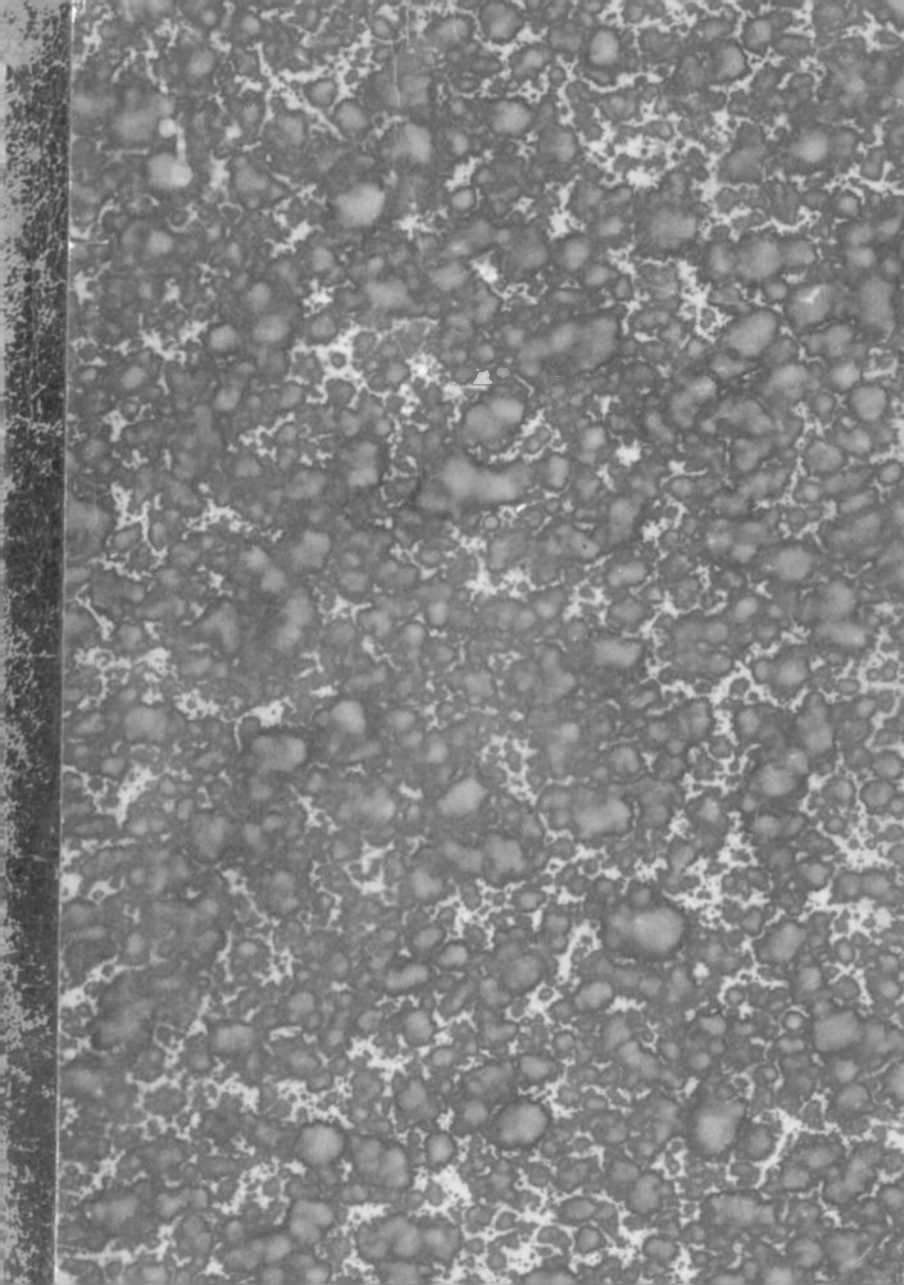




12.377

SVEUČILIŠTE U PULI
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA



310112095





Nadvojvoda Miroslav.

12377

Spomenica junačkih djela c. i k. ratne mornarice.

Prevod po njemačkom originalu

MILE STARČEVIĆA

nuzkapetana c. i k. ratne mornarice.

Izdaje

redakcija „Mittheilungen aus dem Gebiete des Seewesens“.

II. dio.



U Pulju 1900.

Komisijonalna naklada i tisak Kleinmayra i Bamberga u Ljubljani.

2/120 420.070

14047 0089 c1

SADRŽAJ.

	Strana
Nadvojvoda Miroslav. Životna crtica. Od vladinog savjetnika Ferdinanda viteza Attlmayera	
1832, 14. svibnja. Bitka transportnog trabakula BRAVA s grčkim gusarima. Od kapetana c. i k. m. Juliusa Heinza	17
1840, 26. rujna. Zauzeće grada Saïde. Od vladi- nog savjetnika Ferdinanda viteza Attl- mayera	23
1849, 3. kolovoza. Zarobljenje garibaldinske dobro- voljne čete kod rta Maestre. Od kapetana c. i k. m. Jerolima baruna Benka de Bojnik	31
1858, 23. ožujka. Nezgoda jednoga čamca fregate Nj. V. NOVARE	38
1859, 7. srpnja. Odbita navala c. franzuske fregate IMPÉTUEUSE na Zadar. Od kapetana c. i k. m. Jerolima baruna Benka de Bojnik	42

IV

- 1860, 7. i 8. sječnja. Korveta Nj. V. DANDOLO u velikoj istočnoj oluji kod marokanske obale. Od nuzadmiralja Vladimira Khittela pl. Bialopiora 49
- 1864, 9. svibnja. Morska bitka kod Helgolanda. Izvadak iz pisma poručnika c. i k. m. Edmunda viteza Henneberga od broetskoga štopa fregate Nj. V. RADEZKYA 59
- 1869, 20. veljače. Vjerno drugovanje. Od poručnika c. i k. m. u miru Josipa Fleischera 76
- 1872, 3. srpnja. Požar na brodu fregate Nj. V. LISSE. Od poručnika c. i k. m. Arthura Lengnicka 80
- 1874, 20. studena. Brodolom brika Nj. V. SAIDE. Od nuzkapetana c. i k. m. Frana Mirtla 87

Nadvojvoda Miroslav.

Životopisna crtica.

Nadvojvoda Miroslav Škender Lavoslav, treći sin velikog vojskovođe Dragutina i njegove supruge knjeginje Enrike Nassau-Weilburške, rodi se 14. svibnja 1824. u Beču.

Mladi nadvojvoda pokazivaše već za rana veliku darovitost, koja se u brzo razvi pod njegovom izvrstnih učitelja. Već u 14. godini odluči nadvojvoda, da izabere pomorstvo svojim budućim zvanjem, pri čem je i ostao, premda učiniše sve, što je trebalo, da mu predoče poteškoće pomorske službe.

Koncem g. 1837. stupi nadvojvoda u c. k. ratnu mornaricu i doskora nastupi fregatom MEDEOM svoje prvo putovanje po moru, i to u Napulj, Siciliju i Maltu.

U zimi g. 1837./1838. oboli; uhvatila ga teška pošalina i jedva mu spasiše život; no za fizično ustrojstvo nadvojvode nije ostala žali-bože ova bolest bez posljedica.

Ljetom g. 1838. poduze nadvojvoda fregatom GUERRIEROM odulje putovanje u zapadno sredozemno more, posjetiv luke Livorno, Genua, Gibraltar, Algier i Corfu.

Promaknut g. 1839. na čast pomorskog kaptana zadobi, u isti čas kao zapovjednik fregate Guerriere, i zapovjedništvo nad cijelom brodskom divizijom, što se redovito nalazila u viškoj luci.

26. lipnja odputova pod tujim imenom (incognito) u Grčku. U njegovoj pratnji bili su pukovnik vitez Lebzeltern i nuzkapetan c. k. mornarice Marinkovich, bivši učitelj nadvojvode u pomorskim predmetima.

Na ovom putovanju počeo je nadvojvoda da bilježi svoje doživljaje u dnevniku. Ovdje se vidi, da je nadvojvoda opisane osobe, predmete i događaje pomno motrio te bistro i objektivno prosudjivao. Izim pomorstva osobito ga zanimahu drevni spomenici. Dne 7. kolovoza povrati se u Trst.

Dne 22. kolovoza preuzme ondje, odmoriv se nešto u Weilburgu kod Beča, zapovjedništvo fregate GUERRIERE, koju odrediše, da pojača c. k. eskadru na Iztoku (Levante), prigodom nastalih razmirica između turskoga sultana i egipatskog podkralja Mehmed Alije.

Dne 13. rujna usidri se nadvojvoda Miroslav u Smirni, gdje se podloži zapovjedniku c. k. eskadre, nuzadmiralju barunu Bandieri. Buduć se je diplomatsko dogovaranje raztezalo, a početak rata nije ni malo bio blizu, odjedri GUERRIERA u ožujku g. 1840 opet u Grčku. Nadvojvoda Miroslav upotrebi tu priliku, da pohodi razna znamenita mjesta.

Dne 26. travnja povrati se opet u Smirnu i malo kasnije odjedri u Carigrad na poziv sultana Abdul Medschida. Boravak u turskoj prijestolnici trajao je do 6. srpnja.

Vrativ se u Smirnu, morao je nadvojvoda neko vrijeme da ostane na kopnu, da preboli groznicu, što ga je napala.

Medjutim počeo je rat u Siriji. Kopnena turska vojska bila je potučena kod Nisiba od egipatske vojske, kojom zapovijedaše Ibrahim paša, sin Mehmed Alije, a tursko brodovlje preda Kapudan

paša Mehmed Aliji. Pritisnut tako s mora i s kopna, pozva sultan velevlasti u pomoć.

Dne 15. srpnja sklopiše Austrija, Ruska, Inglezka i Pruska savez u Londonu, da uzdrže cjelokupnost turske države, a Inglezka i Austrija zadobe nalog, da poprime nuždne prisilne mjere proti Mehmed Aliji.

Usljed toga morala je c. k. eskadra da se spoji s kraljevskim engleskim brodovljem, a zapovjednik potonjeg, admiralj Stopford, preuze vrhovno zapovjedništvo nad saveznim brodovljem.

U smislu zadobivene zapovjedi ostavi nuz-admiralj Bandiera dne 16. kolovoza Smirnu sa stjegonošnjakom fregatom MEDEOM i fregatom GUERRIEROM (zapovjednik nadvojvoda Miroslav) i usidri se dne 20. kolovoza u Aleksandriji, kamo prispije dne 24. istog mjeseca i admiralj Stopford na linijskom brodu PRINZESS CHARLOTTE. Diplomatska dogovaranja izmedju turskog punomoćnika Rifat Beya i Mehmed Alije nijesu uspjela, i tako odjedri admiralj Stopford s brodovima, nalazećim se u Aleksandriji — s dvima linijskim brodovima, s jednim brikom i s obim austrijskim fregatama — dne 6. rujna u Beirut, gdje su se već

nalazili ostali brodovi inglezke eskadre pod privremenim zapovjedništvom komodora Napiera, kao i turska eskadra pod Walker Beyom i austrijska korveta LEIPZIG.

Dne 9. rujna bilo je cijelo inglezko-austrijsko brodovlje usidreno pred Beyrutom. S početka bili su saveznici neodlučni, što da počnu. Manjkale su dapače zemljovidne karte Sirije, koje su bile ipak potrebne za naumljene operacije na kopnu; nadvojvoda naruči zato takove karte iz Beča.

U to vrijeme posakupi se u Beyrutu i obližnjoj okolici po prilici do 2000 egipatskih vojnika pod Soliman Beyom (bivšim francuskim pukovnikom Sèveom). Glavna egipatska vojska pod Ibrahim Pašom stajala je između Balbeka i Zahléa.

Ibrahīm Paša mišljaše da će u toj poziciji moći najbolje vojsku i opskrbiti i ujedno prepriječiti, da se prevratno pučanstvo podigne protiv njega.

Zapt u vojsci mu je bio već prilično uzdrman, dočim se je domaće pučanstvo, koje je Ibrahim do sada svakojakim daćama i robotom tlačio, nastojeci da ga razoruža, počelo buniti.

Admiralj Stopford izkrca u zaljevu Djouniè (Djuni), 8 milja na sjeveru od Beyruta, 1400

Ingleza i 5700 Turaka, koji se utaboriše izmedju navedenog sela i rijeke Nahr el Keb. Savezna vojska imala je odavle neprekidan doticaj s prevratnim pučanstvom, a nezadovoljnim egipatskim odjelima bila je pružena prilika, da ostave svoje zastave. — Fregata GUERRIERA usidri se na ušću spomenute rijeke, da prepriječi promet uzduž morske obale i da štiti tabor s ove strane proti neprijateljskoj navali.

Egipćani očekivahu, da će saveznici izkrcati vojsku na jugu od Beyruta, a na taj način bilo je nemoguće, da prepriječe izvedeno izkrcanje na sjeveru istoga grada.

Savezni admiralji pozvaše Soliman Beya, da grad preda, a jer se ovaj ne htjede da pokori, začese 11. rujna da bombarduju. Soliman ostavi grad i namjesti svoju vojsku tako daleko od grada, koliko je trebalo, da ju taneta brodskih topova ne dosegnu. Bombardovanjem bile su porušene skoro sve gradske utvrde, iz kojih u ostalom ne izpa- liše ni jednoga hitca. Dne 14. rujna ostave admiralji Beirut i usidre brodove u Djouniskom zaljevu.

Na 15. rujna izkraše momčad carskih brodova, da uzmogne braniti tabor u slučaju napadaja.

Tom prilikom počasti englezki zapovjednik tabora na osobiti način austrijsku momčad, postaviv ju na najopasnije mjesto.

I nadvojvoda se ponudi admiralju, da sudjeluje razpoloživom još svojom momčadi osobno kod obrane tabora, ali mu admiralj zahvali i obeća, da će njega i njegov brod upotrijebiti, koliko više bude mogao.

Medjutim postane položaj saveznika vrlo kritičan, jer su saveznici bili ipak preslabi, da izvedu kakav odlučni ratni podhvat na kopnu. Izkrcata savezna vojska brojila je po prilici 7000 ljudi, a medju ovima 1500 Engleza i 150 Austrijanaca, dočim su računali, da egipatska vojska broji do 60.000 vojnika, razštrkanih dakako po prostranoj obali i nutarnjoj Siriji.

Nije bilo zato ni pomisliti na to, da preko zime ostanu brodovi u nezaštićenom zaljevu; slaba pako savezna vojska s druge strane nije mogla da ostane bez zaštite brodovlja ili oslona na koje čvrsto uporište na obali. Valjalo je dakle dočepati se kakovog čvrstog uporišta.

Dne 24. rujna odluči admiralj Stopford da osvoji grad Saïd. Komodor Napier, kojemu je

bilo povjereno to poduzeće, odjedri s odjelom brodova, a ovdje se nalazila i fregata Nj. V. GUERRIERA, u luku Saïdu.

Pri ovom osvojenju, koje je potanko opisano u posebnom dijelu ove knjige, iztaknuo se nadvojvoda Miroslav takovom hrabrosti, da ga Nj. Veličanstvo cesar Franjo Ferdinand odlikova vitežkim križem reda Marije Terezije.*

Poslije osvojenja Saïde obrati se komodor Napier na nadvojvodu vlastoručnim pismom, u kojem pohvali u velike hrabrost častnika i momčadi GUERRIERE i ujedno izrazi želju, da bi rado vidio nadvojvodu u svojoj eskadri pri svakom budućem ratnom poduzeću.

Izvještaj admiralja Stopforda glasi ovako:

«Mladi nadvojvoda i odlučan je pomorac i hrabar častnik. Njegovo ponašanje oduševljuje našu momčad, koja ga hvali.»

* Ovaj visoki red prispje na Nj. Visost nadvojvodu Dragutina, da ga uruči svomu sinu, slijedećim pismom Nj. Veličanstva:

«Samo uzvišeno mora da je čuvstvo za Vašu Visost, kad vidite da i jedan od Vaših sinova koraca onom junačkom stazom, gdje je Vaša Visost toliko lovorika pobirala. A nema dvojbe, da je Naša kuća i domovina u Vašem sinu zadobila borca, koji će i na dalje prodičiti Austriju junačkim svojim djelima.»

I pomorski kapetan Barkley, zapovjednik englezkoga linijskoga broda THUNDERERA, izrazi nadvojvodi svoje priznanje sličnim riječima.

Ruski car Nikola odlikova nadvojvodu redom Sv. Gjorgja, a pruski kralj Miroslav Vilim IV. pruskim redom za vojničke zasluge

Sada se saveznici požuriše, da postave grad Saïdu u obranbeno stanje. I pri tim radnjama pripomagala je znatno momčad fregate GUERRIERE.

Odsele nastadoše povoljnije okolnosti za saveznike. Emir Beschir, vladar Libanona, izjavi se za njih. Neprijateljska pako vojska, smalaksala bolestima i borbama protiv gorana, a da i ne govorimo o plaći, koju već punih 22 mjeseca dobila nije, umanjila se dezertacijama svakim danom sve to više.

Iz sjevernog dijela Libanona povukoše se egipatski vojnici natrag, a posada ostade samo u gradu Tripolisu. Dne 10. listopada zauzeše saveznici Beyrut. Isto tako 17. listopada Tripolis; potonji grad povjeriše zapovjedniku austrijske korvete CLEMENZE, nuzkapetanu Logotettiu.

Ali najvažnija točka na sirscoj obali, koju smatrahu najjačom tvrđavom ove pokrajine —

St. Jean d'Acre – bila je još uvijek u rukama neprijatelja. Saveznom brodogovjedu bila je dakle najpreča zadaća, da tu tvrđavu osvoji.

Nadvojvoda Miroslav došao je doduše sa svojom fregatom 23. listopada u Beyrut, ali ga do mala ostavi, da uz obalu krstari.

No već 26. listopada u jutro stiže ga blizu St. Jean d'Acra i Haiffe Bandierova zapovjed, da se povra ti u Beyrut.

Bezposlen nije ostao dugo u spomenutoj luci. Dne 30. listopada odluči ratno vijeće, da se na St. Jean d'Acre navali.

Dne 2. studena usidri se savezno brodogovje, brojeće 21 brod, a među ovim austrijske fregate MEDEA i GUERRIERA, kao i austrijska korveta LEIPZIG, pred gradom St. Jean d'Acrom.

Bombardovanje i osvojenje ovoga grada, kao i odlično učestvovanje nadvojvode Miroslava pri tom ratnom poduzeću, bila su potanko opisana u 1. dijelu «Spomenice junačkih djela c. i k. ratne mornarice».

Junačtvo nadvojvode, koji je bio prvi, što razvi zastave saveznika u tvrđjavici St. Jean d'Acra, nije se dosta cijenilo u izvještajima inglezkih i tur-

skih zapovjednika, premda je Walker Bey u svom izvještaju na Seraskiera Izzeta Mehmeda izrično naveo zasluge Nj. Visosti i pukovnika pl. Lebzelterna.

U pismu na nuzadmiralja Bandieru neodobrava admiralj Stopford postupanje Nj. c. Visosti pri osvojenju St. Jean d'Acra, jer da nije zatražio predhodnih naputaka svojih predpostavljenika, ali priznaje ujedno njegove odlične zasluge.

Admiralj nije najme znao, da si je nadvojvoda, prije nego li je izveo svoje odvažno djelo kod St. Jean d'Acra, izhodio i dobio dozvolu od nuzadmiralja Bandiere posredovanjem zastavnika c. kr. mornarice Pöltla.

Nasuprot piše lord Palmerston na Lorda Beauvala ovako:

«Valja osobito iztaknuti, da su austrijska eskadra i Walker Bey prvi zaposjednuli St. Jean d'Acre».

Dne 16. studenoga digoše sva tri austrijska ratna broda MEDEA, GUERRIERA i LEIPZIG kotve i povратиše se u Beyrut. Sve do 6. prosinca osta nadvojvoda sa svojim brodom u Beyrutu, a da nije imao više prilike, da opet učestvuje u ratu.

Nuzadmiralj Bandiera predloži doduše admiralju Stopfordu, da poprimi ratne operacije proti Ibrahim Paši sa 5000 Turaka, 500 do 600 Engleza i 200 Austrijanaca — ovi pod zapovjedništvom nadvojvode Miroslava — ali admiralj Stopford nehtjede da privoli, jer da na kopnu zapovjeda pukovnik Smith sam i neodvisan od njega.

U to bila je nakon zauzeća grada St. Jean d'Acre sila neprijatelja satrta. Neprijateljske pokrajine stale se izručivati jedna za drugom ponajviše zaslugom domaćeg pučanstva, a da saveznici nijesu krepko ni utjecali. Turski vojnici zaposjednuše grad za gradom. Dne 10. prosinca podloži se Mehmed Ali svomu cesarskomu feudalnomu gospodaru.

Početkom prosinca vladala je silna oluja na sirskoj obali. Pokazalo se tom prilikom, kako je pogibeljno za brodove, da borave po zimi u sirskim vodama. Nuzadmiralj Bandiera odjedri s brodovima MEDEOM, GUERRIEROM i LEIPZIGOM u luku Marmarizzu, nakon što je admiralj Stopford ostavio Beyrut već 6. prosinca.

Na putu udario je grom dva puta o fregatu GUERRIERU. Druga munja šinula je nekoliko ko-

raka od nadvojvode i jednog vojnika ubila, a drugog osakatila.

Dne 12. prosinca usidriše se brodovi u spomenutoj luci, gdje se već nalazio admiralj Stopford s ovećim odjelom inglezkog brodovlja. — Savezno brodovlje imalo je da dočeka ovdje dalnji razvitak događaja.

Nadvojvoda dobi od sultana zahvalno pismo za svoje junačko djelo u sirskom ratu.

Dne 20. siječnja g. 1841. ostavi nadvojvoda luku Marmarizzu, da se povrati u Trst. Prispjev onamo 13. veljače, dočeka ga ondje njegov brat, Albrecht, tada brigadir u Gracu. Predav zapovjedništvo broda, podje u grad, gdje ga stanovništvo grada oduševljeno pozdravi svečanim gruvanjem topova. Poslije kratkog boravka u Trstu i u Mljetcima odputova u Beč, da pohodi sjedoga otca i sestre.

Kad je nadvojvoda prvi put stupio u ložu dvorskog kazališta, pozdravi ga oduševljeno svjetina i ovdje, a kad je cesar uzeo svoga ujaka, nadvojvodu Dragutina, za ruku u znak, da ta čast pripada i ocu i sinu, odjeknu kuća oduševljenim poklicima na sve strane, kojim ne bijaše

kraja, kad je mladi nadvojvoda, ganut tim prizorom, pao u naručaj svoga otca.

Poslije povratka iz Beča u Mljetke preuzeo je nadvojvoda zapovjedništvo prvog pomorskog sreza, koje zadrži do godine 1842. Dne 30. lipnja iste godine odjedri nadvojvoda kao zapovjednik tek nedavno u more porinute fregate BELLONE u Englezku. Pratili su ga na tom putu pukovnik pl. Lebzelter i nuzkapetan Marinkovich.

Ovo putovanje imalo je da pripravi nadvojvodu za njegovo buduće mjesto zapovjednika mornarice, pruživ mu priliku, da osobno upozna pomorske institucije najjače mornarice na svijetu.

Na ovom putu pohodi redom Algier, Gibraltar i Lissabon. Dne 9. rujna usidri se BELLONA u Plymouthu.

Nj. c. Visost ostade u Englezkoj do 1. siječnja g. 1843. U pratnji slavnog pomorskog kapetana Fitzroya, koji mu je bio dodijeljen od englezke vlade, proputova nadvojvoda svu Englezku i Škotsku. Osobitu pažnju posveti on ratnim lukama i pomorskim zavodima.

Kod oprostnog posjeta Nj. V. kraljici Viktoriji zadobi Nj. c. Visost veliki križ Bathova reda.

Dne 22. prosinca ostavi nadvojvoda Miroslav uz počastnu pucnjavu svih ratnih brodova Portsmouth.

Nepovoljni, kad i kad dapače pogibeljni vjetrovi prisile ga, da se usidri u Spitheadskom zaljevu i da ovdje dočeka ljepše vrijeme.

Tek 1. siječnja u podne mogao je putovanje da nastavi, a vrijeme mu bilo do Rovinja tako povoljno, da je fregata BELLONA već 22. siječnja u Trst prispjela.

Dne 6. veljače i. g. posta nadvojvoda nuz-admiraljem, a kolovozom g. 1844. podadmiraljem. Sada mu povjeriše i vrhovno zapovjedništvo ratne mornarice.

U kolovozu i srpnju g. 1846 vodio je nadvojvoda Miroslav na veliko udešene pomorske vježbe po dalmatinskim vodama.

Poslije tih vježba otidje nadvojvoda na brodu BELLONE u Napulj, da posjeti svoju sestru, kraljicu Tereziju, a kad mu slavni otac mjeseca travnja g. 1847. oboli, pohrli nadvojvoda u Beč. Dne 30. travnja umre nadvojvoda Dragutin. Tko bi bio onda i pomislio, da će mu u 5 mjeseci slijediti i hrabri sin.

Početkom jeseni i. g. oboli i nadvojvoda Miroslav. U noći između 5. i 6. listopada izpusti nakon kratke, ali teške bolesti svoju dušu u naručaju vjernog svog savjetnika, generala pl. Lebzelterna.

1832

14. svibnja.

Bitka Nj. V. transportnog (odpremno)g traba- kula „Brava“ s grčkim gusarima.

Europejci, nastanjeni na iztoku sredozemnog mora, nijesu baš u prvoj polovici ovog stoljeća uživali osobite zaštite; egejsko more vrvalo je tada gusarima, koji, ako i nijesu bili tako odvažni kao gusari 17. i 18. vijeka, Bukanieri i Flibustieri ili Barbareski, ipak ne bi propustili ni jedne sgodne prilike, a da ne napadnu i ne opljačkaju svojim dobro naoružanim čamcima tuđe brodove, ne štedeći pri tom ni ljudskoga života, a da ni ne spominjemo raznih okrutnosti, koje bi putem izvajali.

Nemarnost levantinskih oblasti s jedne strane, a s druge strane prikladna skrovišta na grčkim

otocima bila su gusarima, samo u sgodan čas, koji su na taj način mogli potjeri brzo umaći a oteto posakriti.

Austrija, koja je već tada imala u Levanti dosta znatne trgovačke sveze, bila je u takovim okolnostima prisiljena, da drži po egejskom moru stalnu diviziju brodova, koja bi po onim vodama krstarila, da u nuždi podupre zahtjeve, stavljene sa strane c. k. diplomatskih zastupnika na turske ili grčke oblasti.

U ono vrijeme, kad se je desio događaj, kojega ovdje opisujemo, podržavale su jedrenjače ratne mornarice (pachetti) poštarsku svezu između divizije brodova na Iztoku i Mljetcima, tadašnjom prvom ratnom lukom u Austriji. Ove poštarske jedrenjače bile su uređene i za prevoz ljudi i materijala, imale su nekoliko omanjih topova i vojničku momčad a zapovijedao bi njima častnik c. k. ratne mornarice.

U rano proljeće g. 1832. odjedri c. k. trabakul BRAVO iz Mljetaka u Smirnu, pod zapovjedju zastavnika c. k. m. Rubessa, da osim pošte preveze naknadnu momčad kao i robu za c. k. diviziju brodova. Ovaj posao obaviše bez ika-

kove zapreke i već 9. svibnja ostavi BRAVO Smirnu i odjedri put Mljetaka.

Došav kod rta Karaburnu na otvoreno more, bilo je vrijeme tako nepovoljno, da je zapovjednik odlučio, da uljeze u Porto Grande di San Giorgio na otoku Skyro, i da tamo dočeka povoljnije vrijeme.

Kako je u Archipelu vladala velika nesjegur-
nost, postaviše naši jake straže i poprimiše sve
shodne mjere, da odbiju što uspješnije svaki gu-
sarski napadaj.

Dne 14. svibnja oko 1 sat u jutro opazi
straža dva čamca, koja se kod sjevernog rta iz-
nenada pomoliše, krećući se brzo prama traba-
kulu. Kako se kasnije uzpostavilo, brojio je jedan
čamac 35, a drugi 25 momaka.

U čas uzbuniše straže cijeli brod; zapovjednik
se pojavi na palubi i odredi, da svaki zapremi
svoje bojno mjesto, a gusarskim čamcima dovikne
doglasalom, da se uklonu iz puškometa. Gusari
mu odgovore medjutim žestokom pucnjavom,
upraviv svoje čamce prama desnoj strani broda
s nakanom, da ga sraze. No kukavna im majka!
Naši izpale obe spingarde s desne strane i upuste

se na taj način u živo pucketanje s neprijateljem. Uspjeh ovoga pucanja bio je dosta znatan, ako je na našoj strani bilo baš i gubitaka. Zapovjednik broda, zastavnik c. k. m. Rubessa, koji se branio na čelu svoje momčadi, zadobi ranu ravno po trbuhu, a brodski ranarnik dr. Golgi (putnik) u usta, uprav u času, kad je izpalio pušku.

I zastavnik c. k. mornarice Delucca, ukrcan inače kao putnik, komu sada teško ranjeni zastavnik Rubessa preda zapovjedništvo broda, zapovjedao je brodom isto tako odvažno, kao i njegov predšastnik.

Gusari, kojima nije izmakla časovita zabuna prigodom promjene u zapovjedništvu, odluče da sada sraze brod, što i izvedu. To ogorči našu momčad, osobito Dalmatince, do skrajnosti. Dočekaše gusare čakljama, siročkama i veslima i kao pomamljeni stadoše mlatiti po gusarskim glavama. Brodsko topništvo, većim dijelom Nijemci i Česi, baratalo je puškama. Uspjeh se je vidio; gusari, koji se stali uspinjati na rub trabakula, stadoše sad padati, koji mrtav, koji ranjen, u more ili u čamce, dok se napokon neodalečiše.

No niti sada im još ne bje dosta! Omanji jedan čamac došulja se opet do prove trabakula

i navali, ali zlim uspjehom, jer naši mornari ne poznaju šale. Neke gusare porinuše u more, a drugim je prošla volja, da se s našim mornarima i opet ogledaju.

Pošto su gusari od daljnje navale odustali, uputiše se najprije prama kopnu, gdje se dogovoriše s ljudima, sakupljenim na obali, otišav napokon pravcem, kojim su i došli.

Zastavnik c. k. m. Delucca udari za njima u potjeru, no bez uspjeha, jer su gusari, zaštićeni tminom, već izčeznuli.

Osim već navedene dvojice ranjenih častnika, bili su još ranjeni kadet Berganini i raketaš Preischniger, potonji s neopreznog baratanja s puškom. Da pruži ranjenim, koje je lječio ranarnik Lorenz, što bolju njegu na kopnu, odluči zapovjednik, da plovi do Syre putem Dorskoga kanala.

Dne 16. svibnja pod večer, desiv se već u spomenutom kanalu, opazi s trabakula u daljini brod, kojeg je s početka držao za fregatu GUERRIERU. No kašnje upozna u njemu francuzku fregatu, na kojoj se vijala zastava pod-admiralja Ricarda.

Kad se oba broda približiše i admiralj doču za događaje naših mornara, pošalje odmah svog glavnog lječnika, a BRAVA dade prikopčati o svoj brod, da ga čim brže odvede u Syru.

Nedaleko od ove luke dostigne oba broda austrijska fregata ADRIJA, koja je krstarila po egejskom moru; francuzki admiralj preda BRAVA zapovjedniku ADRIJE, nuzkapetanu Sebelliniu.

U Syri su bili izkrcani i predani c. k. konsulu Wallenburgu: Zastavnik Rubessa, brodski ranarnik dr. Golgi i raketaš Preischniger. Kadet Berganini, koji je bio samo lahko ranjen te je već prilično ozdravio, osta na brodu.

C. k. dvorsko ratno vieće izrazi momčadi Nj. V. trabakula BRAVA u obće, a napose zastavnicima c. k. m. Rubessi i Delucci, brodskom ranarniku dr. Golgiu, pomorskom kadetu Dombrowskomu, topničkom stražmeštru Saksnederu podpuno zadovoljstvo za njihovo ponašanje u spomenutom okršaju.

1840

26. rujna.

Zauzeće grada Saïde.

Dne 26. rujna prije podne ujediniše se savezni brodovi, odredjeni za navalu na Saïdu, nekoliko milja pred samim gradom.

Brodovlje pod komodorom Napierom sastojalo je iz englezkih brodova: linijskoga broda THUNDERERA (Napierov stjegonošnjak), korvete WASPA, parnjača CYKLOPSA, GORGONA, STROMBOLIA i HYDRE, austrijske fregate GUERRIERE (zapovjednik nadvojvoda Miroslav) i jedne turske korvete. Na parnjačama nalazile se englezke i turske čete za izkrcavanje.

Glavne utvrde grada bile su dvije tvrđjvice; veća tvrđjavica ležala je na zapadu grada na otoku, koji je bio niskim nasipom spojen s

kopnom, a omanja uzdigla se na visočini, gradu na jug. Obje tvrđavice nijesu imale velikih topovâ. Po ostalim mjestima uz obalu, gdje bi saveznici mogli izkrcavati vojsku, bili su dobro utvrđeni obkopi; ovdje kao i po susjednim kućama bili su porazdjeljeni egipatski vojnici.

Napier pozva zapovjednika grada, da se preda, što ovaj naravski odkloni. Napier, koji je taj odklon već unapred predviđao, pripravi medjutim već u početku sve, što je trebalo za navalu.

THUNDERERA, GUERRIERU i tursku korvetu namjesti na 400 do 600 metara pred grad; WASPA i STROMBOLIA usidri na jugu, CYKLOPSA, GORGONA i HYDRU na sjeveru grada. Isto tako bili su pripravnici odjeli za izkrcavanje, da se izkrcaju na tri mjesta, čim neprijateljevu vatru utišaju. Jedan austrijsko-inglezki odjel imao je da osvoji južnu tvrđavicu, turske čete da jurišaju na morsku tvrđavu, dočim bi Inglezi imali da prodru sa sjevera u grad i da zaposjednu tamo se nalazeću vojarnu.

Nadvojvodom Miroslavom sastavljeni odjel za izkrcavanje stajao je pod zapovjedu zastavnika c. k. m. Pöltla, a brojio je, izim dodijeljenog po-

morskog kadeta Chinca i stražarnika Boncalla, 30 momaka. Ovaj odjel poslaše odmah na inglezku parnjaču STROMBOLI, gdje su imale da se sakupe i austrijske i engleske čete, određene za navalu na južnu tvrđavicu.

S ovom austrijskom četom odoše u isto vrijeme i čamci fregate GUERRIERE do navedene parnjače, da ukrcaju engleske čete, jer je veći dio čamaca ostalih engleskih brodova bio već nakrcan turskim četama, određenim za navalu na morsku tvrđavicu kao i s engleskim za navalu na sam grad.

Pošto se je poslanik s odgovorom zapovjednika grada povratio, dadoše se saveznici oko podne na bombardovanje; neprijatelj je s početka žestoko odgovarao.

Okolo 1¹/₄ p. p. obustaviše saveznici bombardovanje da izkrcaju čete. Turske čete pod engleskim pomorskim kapetanom Austinom izkrcaše se kod morske tvrđavice i zauzeše ju. Jedna engleska četa, kojom je Napier glavom zapovjedao, izkrca se na sjeveru grada, dočim je austro-engleski odjel stupio na suho tlo na južnoj strani od Saïde.

Još za bombardovanja grada dodje pomorski kapetan Mansell, zapovjednik WASPA, na brod

GUERRIERE, da ubavijesti nadvojvodu Miroslava, da je njemu (Manselu) povjereno zapovjedništvo nad četama, što imadu da izvedu navalu na južnu tvrđavicu. Porazdijelio je u tu svrhu austrijske i englezke čamce u dvije posebne kolone; prva kolona s četama GUERRIERE imala je austrijsku, a druga englezku zastavu.

Na dani znak za izkrcavanje obustavi GUERRIERA pucanje, i do malo zatim krenu obje kolone čamaca prema južnoj obali, gdje se čete i izkrcaše uzprkos žestokomu pucanju Egipćana.

Pomorski kadet Chinca pograbi austrijsku zastavu iz čamca i pohrli s njom naprijed, a za njim austrijski odjel od 30 mornara sa zastavnikom c. k. m. Pörtlom. Nije mnogo trebalo, i austrijski mornari popeše se već na strme brebove, a za njima uzastopce Englezi.

Nadvojvoda Miroslav naredi, da se na GUERRIERI sastavi odmah drugi odjel od 40 momaka pod zapovjedništvom zastavnika c. k. m. Dembowskoga, jer je predviđao, da će odpor u gradu biti veći, nego se je predmnievalo. — Naumio je, da se tim odjelom sâm odmah izkrca, te si pri drži čamac, što je donio na brod teško ranjenog

mornara Bagottia i naruči još jedan čamac s turske korvete. Zapovjedništvo GUERRIERE preda za vrijeme svoje odsutnosti nuzkapetanu c. k. m. Marinkovichu.

U taj čas dodje komander Mansell na brod GUERRIERU. Nadvojvoda mu priobći, što je namio. Mansell mu primjeti, da još nije potrebno, da se čete na kopnu pojačaju, ali da misli, da će to biti nužno. Tako odusta nadvojvoda, da pripravljeni odjel odmah izkrca. Nekoliko časova zatim otidje u pratnji pukovnika pl. Lebzelterna na kraj i podje na mjesto, gdje su bile namještene austrijske i engleske čete.

Ovdje zamoli Mansell, da mu se čete pojačaju još jednim austrijskim odjelom, nadodav, da tim više na to računa, jer ne može da dosta pohvali austrijske mornare radi njihove hrabrosti, koji su već u početku na neprijatelja tako odvažno navalili.

Nadvojvoda Miroslav posla zapovjed na GUERRIERU, da se već pripravljeni odjel odmah izkrca, što bi bezodvlačno i učinjeno. Pobrinu se za to privremeni zapovjednik nuzkapetan Marinkovich. Ovome odjelu dadoše i nekoliko raketskih

topova, kojima je zapovjedao topnički poručnik Schewczik.

Ovaj odio izkrca se bez svake daljnje neprilike, premda je neprijatelj na njega iz više susjednih kuća na obali pucao.

Ujedinjen jednim engleskim odjelom, namjesti se ovaj austrijski odio pri ulazu grada u velikoj zidanoj kući c. k. podkonsula Cattafago, u nakanu, da bude u pripravi, i da udari, ako bi došlo do uzmicanja.

Medjutim se stavi nadvojvoda Miroslav na čelo prvog austrijskog odjela, kojemu se pridruži i nekoliko Engleza i prodre do tvrđjave, uzpev se prvi na nju. Malo za tim prispije i drugi englezki odio, što je prodro sa sjevera u grad. Turske pako čete, koje su branile tvrđjavicu na obali, prodru sada u grad, a u 6 sati poslijepodne bile su sve utvrde kao i sam grad u rukû saveznika Arapi, što se po kućama posakrivaše, ili se predaše sami, ili ih ulični okršaji prisiliše, da se predadu.

Od posade, koja je brojila do 2000 momaka, bilo je 1500 zarobljeno. Broj mrtvih i ranjenih morao je biti dosta znatan, jer je nad-

vojvoda, prolazeć gradom, našao mnogo, što mrtvih, što ranjenih neprijateljskih vojnika, koji su ležali po ulicama.

Glavni liječnik dr. Minonzio, koji je svojevoljno nadvojvodu pratio i do konca uz njega ostao, zavio je po nalogu nadvojvode ranjenicina rane i dao ih odpremiti na brod GUERRIERE.

Nj. Visost spominje i vjerne sluge svoje Baracovicha i Manzinia, koji ga umoliše, da ga mogu pratiti, što i učiniše, ostav uvijek uz nadvojvodu oružanih ruku.

Austrijci su pri tom okršaju jako malo ljudi izgubili. Mornar 3. reda Ciriello pao je, pogodjen od četiri taneta, već u početku, kad su naši prodrli u grad. Mornara Bagottija raniše još u čamcu, prije, nego su se Austrijci izkrcali; neprijateljsko tane probušilo mu prsa. Inglezi su imali 5 mrtvih i 32 ranjenika. Što su Turci izgubili, nije Nj. Visost doznala, svakako nije bio njihov gubitak velik.

«Ja nemogu — piše mladi nadvojvoda — da se dosta nahvalim hrabrosti i odvažnosti zastavnika c. k. m. Pöltla, koji se je odvažno popeo na strmo obrežje i onda na čelu austrijskog odjela

prodru u grad, uzprkos tanetima, što ih neprijatelj prosu iz kuća, i tako utro put Inglezima, koji su tek sada mogli napredovati po uzkim i mračnim ulicama.»

U ovoj knjizi spomenusmo već, da je mladi nadvojvoda, za junačtvo pri osvojenju grada Saïde, dobio od Nj. Veličanstva viteški križ reda Marije Terezije.

Pukovnik pl. Lebzeltern dobio je red željezne krune 2. reda, zastavnik c. k. m. Pörtl isti red 3. razreda, a pomorski kadet Chinca zlatnu kolajnu za hrabrost. Nadalje dobiše srebrnu kolajnu za hrabrost stražarnik Boncallo, mornari Baptist Miani i Ljudevit Baldo.

1849

3. kolovoza.

Zarobljenje garibaldijske dobrovoljne čete kod rta Maestre.

Poslije odlučne bitke kod NOVARE, gdje je c. k. vojska pod maršalom Radetzkyjem pobjedila vojsku sardinskoga kralja Alberta, a njegov nasljednik kralj Viktor Emanuel primio uvjete mira, pokorila i umirila se cjela Lombardija i Venecija, osim mljetačkoga grada i primorja, gdje su još uvijek nastojali, da se opru austrijskoj sili.

Pri dugotrajnom obsjedanju ovoga grada, nepristupnog već svojim naravnim položajem, imalo je c. k. brodovlje zadaću, da brodovljem opase dobar dio primorja od sjevera do juga i tako prepriječi, da ne dodju s morske strane u grad vojnici, oružje, strijeljivo, materijal i živč.

Početak mjeseca kolovoza zapovijedao je brodovljem, što je imalo da opase južnu stranu na razgranjenom ušću rijeke Poa, poručnik c. k. m. Scopinich, zapovjednik brika ORESTA. Osim navedenog brika imao je Scopinich u pripremi još goëlettu ELISABET, penicu SENTINELLU i malu topnjaču CALLIOPE.

Dne 2. kolovoza u 5 sati poslije podne nalazio se ORESTE jugo-istočno od ušća Tolla blizu plitčina, što se ondje nalaze, kad opazi na jugo-jugozapadnoj strani više ladja, što su plovile prama sjeveru. Nuzadmiralj Dahlerup ubavijestio je već 21. srpnja poručnika Scopinicha, da su gariibaldijske dobrovoljne čete razpršene po rimskoj pokrajini i da je vjerojatno, da će jedan dio ove čete pokušati da prodre do Mljetaka. Scopinich nije niti najmanje posumnjao, kojoj narodnosti pripadaju opažene ladje i odlučio, da ih odmah potraži.

Južni jugo-istočni vjetrić prisilio ga da krstari. On naredi penici SENTINELLI, kojom je zapovijedao zastavnik c. k. m. Thianić, da ga slijedi, dočim ostalim brodovima naloži signalima, da pomno stražare, jer da se nalaze sumnjivi brodovi u blizini.

Da se ORESTE i SENTINELLA približuju, opa-
ziše ladjice prije, nego li ih se moglo razabirati
s ORESTA na dalekom obzorju. Nedvojbeno je
ipak bilo, da su spomenute ladje plovile više
iztočnim pravcem, dakle u otvoreno more. —
Takav smjer priečio je ORESTA da im se pri-
bliži, a pri zapadu sunca nijesu s ORESTA ništa
drugo vidjeli, nego samo jadra nad obzorjem.
Bojao se Scopinich, da bi mu mogle ladje po
noći izmaći, ako uzplovi i nadalje iztočnim prav-
cem. Uz to se ipak nadao, da će sumnjive ladje
nastojati, da se za tmine dočepaju rta Maestre
i od tuda da zaplove prama Mljetcima, ploveći
tako neprestano po plitkoj vodi.

To se umovanje i obistinilo, kad je naime
Scopinich krenuo prama zapadu, opazi malo zatim
već izmakle ladje subočice, kako plove prama
rtu Maestre.

Scopinich nabrojio je do 20 ladja, a nije
znao niti koliko ljudi imadu, niti kako su naoru-
žane; ipak odlučio da ih napane, čim mu dodju na
puškomet.

Kad je mislio, da je nadošao sgodan čas,
započe na njih sipati vatru. Neprijateljske ladje

udare na to pravcem sjevero-zapadnim prama Sacca Pelazza (između Po di Goro i Po di Tolle), očividno nastojeći, da se dočepaju ove luke, gdje su mogle biti sigurne od napadaja, jer je voda vrlo plitka. Premda su ORESTE i SENTINELLA neprestano pucali na ladje, ipak je ovima pošlo za rukom, da se zaklone po plitkim vodama, kamo im navedena dva broda nijesu mogla da slijede. Scopinich se zato zadovolji time, da je od 1 do 4 sata u jutro krstarilo pred Saccom Pelazzom, da mu ladje ne izmaknu. — U zoru se osvjedoči, da su ladje bile nakrcate vojnicima. Ni s brikom kao ni s penicom nijesu mogli ništa učiniti; valjalo je dakle oboružavati čamce i poslati ih proti ladjama, koje su se svom silom napinjale da dodju do kopna. Tom ekspedicijom zapovjedaio je fregatski zastavnik Šandor Eberan pl. Eberhorst u gigu ORESTA; privremeni pomorski kadeti Eberle i Lindner zapovjedahu pojedinim većim čamcima.

Do odpora nije za pravo ni došlo; ali bila je ipak zadaća dosta teška, mnogobrojne i razštrkane ladje pohvatati i tako ih prisiliti na predaju.

U 11 satih prije podne pohvataše tartanu s 31 čovjekom, 6 bragoča sa 113 ljudi i tri prazna bragoča, koje je momčad već ostavila. Od zarobljenika doznaše, da je Garibaldi sa svojom ženom, s jednim lječnikom i s nekoliko častnika ostavio u bragoču ostale ladje i da je po svoj prilici stupio na kopno između mjesta Volana i Magnavacche.

Odmah otidje omanji odio da obalu pretraži i doista nadje dva nasukana bragoča; od seljana doznaše, da je Garibaldi pobjegao putem kopna. Odaslaše s toga čete, da ga progone, ali se povратиše, neopraviv ništa. Scopinich mogao je tek upozoriti posade u Volani i u Comachiu, da mjesto njega preuzmu proganjanje Garibaldija i njegovih četa. Oboružani čamci SENTINELLE uhvatiše još iste noći 18 ljudi u jednom od kanala Sacche Pelazza, kamo se zakloniše, tako, te su sad Austrijci imali 162 zarobljenika.

Na brodu spomenute tartane bilo je osim 31 Garibaldijanca još 7 momaka, što su pripadali slunjskoj graničarskoj pukovniji. Iz sedmorice ovih graničara s dvojicom papinskih karabiniera

sastojala je cjela posada mjesta Cesenatica, a garibaldijske dobrovoljne čete ju uhvatiše uprav u času, kad su došle do tog mjesta, da se za Mljetke ukrcaju.

Oslobodiv graničare robstva, posla ih Scopinich c. k. vojničkom odjelu u Volani; 162 pako garibaldijskih zarobljenika, a medju ovim i nekog Ingleza, Forbesa, tobožnjog pukovnika, poslaše parobrodom TRIESTOM u Pulj, što je navlaš došao do rta Maestra.

U službenom izvještaju događaja kod rta Maestre pohvali poručnik c. k. m. Scopinich osobito fregatskog zastavnika Eberana pl. Eberhorsta, pomorske kadete Lindnera i Eberla, kao i prvog častnika na ORESTU zastavnika c. k. m. Morellia.

U istom izvještaju spominju se pohvalno privremeni pilot Guglielmo, drugi vodja Benussi, mornar 1. reda Stjepan Ivancich, mornar 2. reda Gritti, mornar 3. reda Niko Paccuzan, podkapral pomorske pješadije Antun Tonnet.

Isto tako bio je poručnik c. k. m. Scopinich zadovoljan ponašanjem zapovjednika SENTINELLE, pomoćnog zastavnika Thianića i zapovjednika male topnjače CALLIOPE, zastavnika c. k. m. Cosulich.

U zapovjedi eskadre pohvali podadmiralj Dahlerup cijeli štop kao i momčad na ORESTU, osobito poručnika c. k. m. Scopinicha, fregatskog zastavnika pl. Eberana i oba privremena pomorska kadeta, a potonja dva, koja je Scopinich predložio da postanu efektivnima, dade promaknuti, priskrbiv im izim toga malu srebrnu kolajnu za hrabrost.

1858

23. ožujka.

Nezgoda jednog čamca fregate Nj. V. Novare.

Dne 23. ožujka g. 1858 nalazila se NOVARA, fregata Nj. V., na svojem znamenitom putu oko zemlje, kojih sedam milja sjevero-zapadno od sjeverne obale otoka Velikog Nikobara. Vladala je tišina. Komodor pl. Wüllersdorf htio je upotrebiti tu priliku, da izmjeri obližnju obalu. Da izvede tu radnju, odašalje malu i veliku jolu sa zastavnikom c. k. m. Battlogom, pomorskim kadetom barunom Cordonom i šest mornara. Sama fregata krstarila je međjutim, od prilike sedam milja od kopna, uz dosta pokraćena jadra. Poslije podne oko 5¹/₂ sati dodje mala jola na dva vesla pod brod fregate i prijavi, da se je velika jola prevrnula u visokom priboju i da je po svoj prilici bačena na suho.

Odaslaše s toga s mjesta veliki čamac na kraj, da potraži jolu i momčad, a Ivo Benvenuto, mornar 3. reda, iz Rovinja, koji se je s malom jolom povratio, ukrca se u veliki čamac, da pokaže, gdje se nalazi nasukana velika jola.

Poslije trosatne vožnje, dijelom na jadra, a ponajviše na vesla, stiže napokon čamac u blizinu žala, o koji je uzburkano more oštro udaralo. Usidriše čamac tik izvan priboja o dva sidra. Noć je bila tamna i samo nekoliko zvijezda treptilo je na nebeskom svodu; nasuprot sjajio je priboj jasno i svjetlo, a iza njega vidjevla se obala, pokrivena gustim prašumama.

Pomorski častnik, koji je zapovijedao čamcem, nastojao je prije svega, da se pomoću uzice, o koju bi pričvrstio komad olova, dočepa obale, gdje je mogla biti nasukana ladja. Trebalo je za to izvrstnog plivača, koji bi imao da ponese brk uzice i da prepliva visokim pribojem do kopna; odvažno svakako djelo, obzirom na tamnu noć i uzburkano more, tim više, što se u bengalskom zaljevu nalazi mnogo morskih pasa.

Na pitanje častnika: «Tko će prenjeti konopac na kopno?» javi se odmah mornar Ivo

Benvenuto. Svuče gornje odijelo, priveže konopac oko života i skoči odvažno u more. Neko vrijeme vidjelo se s čamca, kako se odvažni plivač iz uzpenjenih valova pomolio; čas bi opet potonuo, čas se opet pokazao, dok napokon ne izčeznu vidu zabrinutih gledalaca. Prošlo je mnogo časova punih straha, dok ne stigne napokon na sveobće veselje dogovoreni znak — trokratni trzaj s konopcem — dokaz, da je odvažni čovjek prispio na obalu. Nakon nekoliko časova nadodje drugi znak, na što privežu o uzicu deblje uže, te ga dadu potegnuti na kraj. Prošla su od prilike još dva sata, dok dogovoreni znaci iznovice ne javiše, da je sve pripravljeno, da se jola spasi. Momčad usidrenog čamca povuče sad užetom pričvršćenu jolu, te ju malo zatim izvuče iz priboja, spasio na taj način zastavnika c. k. m. Battloga, pomorskog kadeta baruna Cordona, kao i ostale nesretnike, koji su bili mokri do kože i sasma iznemogli.

Okrijepiv ih, odvukoše jolu čamcem pod brod fregate, kamo prispješe oko dva sata u jutro.

Srčanošću i odvažnošću jednoga mornara bila je tako ekspedicija izbavljena iz neugodnog položaja.

Ivo Benvenuto postao je za svoje srčano djelo mornarom 1. reda i služio poslije još više godina kao podčastnik u c. k. mornarici.

1859

7. srpnja.

Odbijena navala cesarske francuzke fregate Impétueuse na Zadar.

Parnjača Nj. V. PRINZ EUGEN imala je od početka rata da stalno prebiva u Zadru, te je bila podložena c. k. zapovjedništvu tvrđave.

Na ponuku zapovjednika c. k. eskadre u Dalmaciji, nuzadmiralja pl. Fautza, imala je ipak kad i kad da krstari, u svrhu, da po mogućnosti oslobodi austrijske trgovačke brodove, koje bi Francuzi zaplijenili, da ih onda pošalju u koju francuzku luku.

Dne 4. lipnja uoči PRINZ EUGEN nedaleko Punte bianche francuzki bark. Zapovjednik PRINZA EUGENA, poručnik c. k. m. barun Moll, dade ga smjesta zaustaviti i pretražiti.

Pretragom se ustanovilo, da se brod zove RAOUL, stalan u Nantesu, a sada na putu u Trst. Nakrcan je bio prekomorskom robom za razne trgovačke kuće u Trstu.

Dne 25. ožujka ostavio je RAOUL St. Jago di Cuba. A kako se na putu nije taknuo ni jedne luke, nijesu na brodu ni znali, da je međjutim buknuo rat.

Uzprkos tome odluči zapovjednik PRINZA EUGENA, da brod zaplijeni i da ga odvede u Zadar, jer je bilo poznato, da su Francuzi bezobzirno postupali s austrijskim trgovačkim brodovima, i da su na svaki način zaplijenili brodove, koje bi susreli, i odveli ih u francuzke luke, da im tamo sudi pljenitbeni sud. Zaplijena RAOULA pako pružila bi priliku, da se odmasti francuzkome nasilju, ako će na to u obće pristati odgovorni čimbenici.

Iz početka naumiše poslati zaplijenjeni brod u Pulj. Dne 8. lipnja ostavi Lloydov parobrod PLUTO Zadar, pričvrstiv o sebe RAOULA, da ga sa sobom odvuče, a s njim podje i ratni parobrod PRINZ EUGEN kao poputbena straža. Ali kada su prispjeli na 10 milja od Promontora, opaze nekoliko jakih francuzkih krstarica, što su se još gubile

u daljini; valjalo je dakle povratiti se natrag u Zadar.

Ovdje pripreve na brzu ruku sve, što je trebalo, da sastave pljenitbeni sud; ukrcanu robu RAOULOVU proglase slobodnom kao vlasništvo austrijskih podanika. PRINZ EUGEN nastavi međutim krstarenje i nadalje, dok ga okolnosti ne prisile, da to krstarenje obustavi, jer je valjalo popraviti ga u mnogom, a pri tom poslu moraše mu izkrcati i topove.

Čim su c. k. čete ostavile Anconu, dodje parnjača Nj. V. CURTATONE, što je do sada stalno boravila u Anconi, pod zapovjedništvom poručnika c. k. m. Zaccarie, u Zadar, da preuzme službu PRINZA EUGENA.

Dne 7. srpnja u 4^{1/2} sata u jutro osvane francuzka fregata IMPÉTUEUSE i usidri se kod rta Amice. Sat kašnje ostavi opet sidrište, podigav t. zv. parlamentarnu zastavu i zatraži, da mu se zapljenjeni trgovački brod RAOUL kao i onaj ratni brod, što je RAOULA zaplenio, t. j. parnjača PRINZ EUGEN, predaju.

Podmaršal barun Nagy odgovori, da će RAOULU suditi sastavljeni pljenitbeni sud, a što

se ratne parnjače PRINZA EUGENA tiče, to neka si izbije iz glave, kao da će se i ove dočepati. O cijeloj stvari ubavjesti vojničku kancelariju u Beču brzojavom i ujedno uprosi za naputak, kako da se postupa zapljenjenim RAOULOM, natovarenim robom austrijskih podanika. Podmaršal Nagy dobi odgovor, da se predaji PRINZA EUGENA odrješito opre, a trgovački brod RAOUL da preda.* Radi izručene već robe da se dogovori, a momčadi da ponudi novčanu odštetu, ustanoviv svotu već unapred.

Na prvi doglas namjestnika, da na nikakav način ratne parnjače izručiti ne će, namjesti zapovjednik Impétueusa, zaprijetiv prije, da će se snaći pred gradom cijela francuzka eskadra, fregatu u Val Soline, gdje ju je štitio provirući rt Amice, i odpoče bombardovanje s daljine od 2000 metara. Ali mu zla sreća poslužila! I tvrdjava kao i c. k. ratna parnjača CURTATONE uzvратиše tako živo, da je IMPÉTUEUSE oko 9 sati

* Dne 7. srpnja, dakle još prije, nego je gore navedena zapovjed stigla, izrekao je pljenitbeni sud u Zadru, da se imade zapljenjeni trgovački brod RAOUL Francuzima predati. Ali je zahtjev francuzkog zapovjednika bio odbijen prije, nego se saznalo za osudu pljenitbenoga suda.

morala boj prekinuti i povratiti se u Mali Lošinj, da popravi zadobivene ozlede. IMPÉTUEUSE ostala je u Lošinju do 10. srpnja.

O bombardovanju na zadarsku tvrđavu francuzkom fregatom IMPÉTUEUSOM sa 56 topova, kojom je zapovijedao pomorski kapetan Excelman, izvijestio je pokrajinski topnički ravnatelj u Zadru slijedećim načinom:

«Fregata mogla je imati u doljnoj bateriji 40 kratkih tridesetfuntaša, u gornjoj osam dugih tridesetfuntaša i dva petdesetčetirifuntaša, a na provi dva duga povijana tridesetfuntaša.

Fregata pucala je najprije iz prednjih topova, onda se više puta okrenula, pokazujući gradu redomice sad lijevu, sad desnu stranu, pri čem bi izpalila uvijek sve topove gradu okrenute strane.

Brod se je okrenuo od prilike šest do osam puta, i po tom izpalio 312 do 416 hitaca, i to pucajući iz topova lijeve strane šupljim tanetima, a iz topova desne strane punim.

Kod toga bombardovanja opazilo se slijedeće:

Od šupljih taneta razprснуše se četiri u daljini od 3000 do 4000 metara, dijelom u tvrđavi.

Veći dio tih taneta ipak je jedva dosegao luku, popadav u more, bez eksplozije.

Od punih tridesetfuntaša pogodiše petorica iz daljine od 2500 do 3000 metara, veći dio pako popada na 150 do 300 metara pred tvrđjavom u more. Bombardovanjem učinjeni kvar bio je vrlo neznatan u tvrđjavi kao i izvan nje.

Što se obrambe tiče, navadja izvještaj, da je tvrđjava na navalu fregate izpalila iz šest osamnaestfuntaša, koje je mogla naperiti prama Val Soline, u svem 95 hitaca sa razžarenim tanetima.

Fregatu pogodiše šest puta, i to s jednim tanetom u provu, s pet taneta u sam brod; jedno tane ozlijedi dimnjak blizu stroja, a drugo mu razmrskala stražnji jarbol.

S dalekozorom se razabralo sasma točno, da je na fregati tri puta buknula vatra.

Čim je fregata *IMPÉTUEUSE* Zadar ostavila, stiže iz Verone brzojav, da je sklopljeno primirje.

Sve osobe c. kr. ratne mornarice, koje su učestvovalе pri odbijenoj navali na Zadar, dobiše zasluženu pohvalu. Poručnika c. k. m. Zaccariu odlikovaše križem za vojničke zasluge.

O poručniku c. kr. m. barunu Mollu, zapovjedniku PRINZA EUGENA (što poginu junačkom smrti godine 1866. kao pomorski kapetan i zapovjednik oklopnjače DRACHE), sastavi poslije dovršene vojne c. kr. namjestnik u Dalmaciji, podmaršal Nagy, slijedeće izvješće:

«Poručnik c. kr. m. barun Moll imao je mnogo prilika, da dokaže svoju vještinu kao naobraženi pomorski častnik, a ne manje i kao odvažan vojnik.

Za njega nijesu skoro nikada obstojale poteškoće, da se spremi na more, ni onda, kad su francuzki ratni brodovi neprestano vrebali po cijeloj dalmatinskoj obali na naše brodove.

Bilo blizu, bilo daleko, svuda bi pošao, kamo bi bilo potrebito, tako u Kotor i nazad, u Vis i u druga bližnja, ali ne manje opasna mjesta».

1860

7. i 8. siječnja.

Korveta Nj. V. Dandolo u silnoj iztočnoj oluji na marokanskoj obali.

Dne 7. siječnja g. 1860. bila je korveta Nj. V. DANDOLO, pod zapovjedništvom podkapetana Richarda Barrya usidrena u izvanjskoj luci Malage, slabo zaštićenoj proti iztočnim vjetrovima. Poslije podne začeo je duvati tako oštar iztočnjak, da je bilo upravo nemoguće ostati na sidrištu. Zapovjednik odluči zato, da odjedri u pet sati poslije podne u Gibraltar. Medjutim mu se nada, da će se već slijedećeg jutra dočepati morskoga tjesnaca i sjegurnog sidrišta, izjalovi, jer se je već oko jedanaajst sati u noći uzvitlao vihor, da su morali jadra utegnuti na kraće.

Valovi se uzkomješaše dosta visoko, a sve unakrst, pošto je upravo zadnjih dana duvao dosta jaki zapadnjak. Oko jedan sat poslije pônoći postade vihor još jačim i more se prebacivalo u šiljastim valovima na sve strane, podigav korvetu sad poput lopte na vrh vala, sad opet porinuv ju u dublinu; korveta se tresla po svem trupu, a paluba je bila upravo poplavljena vodom, što je amo navalila. Podkapetan c. k. m. Barry, izvrstan i vrlo izkusan pomorac, piše u svom izvještaju o navedenim događajima, da nije nikada doživio takovog putovanja. Njemu se činilo nerazumljivim, da mogu nastati u sredozemnom moru tako visoki valovi, kakovih samo Tornado u zapadnoj Indiji i Taifun u kinezkim vodama stvara.

Voda je prodirala u brod sa svih strana. U bateriji stajala je stopu visoko i nije mogla da odteče kroz izbješke, tako, te se je začela prelijevati na isti stroj i u dolnje prostorije; kad i kad morali su otvoriti toparnice u bateriji, da im voda odteče, a i to su morali učiniti vrlo oprezno i samo za nekoliko trenutaka. Kad se je imao da stavi stroj u gibanje, ne htjede ugljen da gori, tako je promokao; voda je prodrila i u

skladište ugljena i poplavila cijelu zalihu. Razbiše zato klupe, vesla i druge drvene predmete, što ih nijesu neobhodno nuždno trebali, i time podkuriše stroj.

Brod se nije više dao ravnati kormilom, bacao se silno amo tamo, a vihrasti vjetar i uzburkano more tjerali su brod prama gibraltarskom tjesnacu. Prema računu bjegomjera (loga), što ga poduzeše oko tri sata u jutro, mogla je biti korveta kojih osam morskih milja daleko od svjetionika Ceute, pa ga ipak ne spaziše. Nepronicali uzduh, pri mjesečini žutkast i pun hlapa, visoki, štrcajući valovi, silno trzanje broda: sve se to kao sjedinilo, da nijesu mogli spaziti željno očekivani svjetionik.

Položaj bio je vrlo kritičan. Zapovjednik pozva za to sve pomorske častnike, predoči im položaj, te upita svakog pojedinoga za njegovo mnijenje. Jednoglasno mnijenje svih je bilo, da korveta ne može dalje da nastavi dosadanji pravac, te da se mora dotle sustaviti, dok se ne vidi svjetionik Ceute, ili onaj kod Gibraltara na rtu Europe. Uspjelo je prihvatiti, ali su tek teškom mukom mogli da zatvore veliku košnjaču,

pri čem je bila momčad, koja se je uspela na križak, da zatvori jadra, izvrgnuta pogibelji života. Korveta je plovila s lijevim o glavom pravcem juga prama iztoku, a samo s prvenom sošnjačom na sve podveze i prvenom ljetnačom imala je još znatnu brzinu, pri čem se odvaljivala od pravca do pet zraka, te se je morala, jureći tako dalje, prije od jednoga sata snaći na marokanskoj obali.

Čim se brod prihvatio, postalo je i srtnje sve to jače; korveta se svalila na desnu stranu i činilo se, da se ne će više uzpraviti. Čamac, što je visio pričvršćen o desnu sohu na palubi, napunio se vodom i odtrgnuo; isto tako odtrgnuta je valovima pričuvna oblikovina, što se nalazila izvan broda u čvrstim željeznim viljuškama. Odtrgnute stvari pridružiše se ostalim komadima jadara i jarbola, što ih ove noći nanijelo more s unesrećenih brodova. U kotlovima začela voda da iztiče, gasiv tim načinom i onako teško podržanu vatru, jer su sveze kotlova uslijed silnog trzanja popuštale. Kod dizanja dimnjaka, koji se obično daje spustiti i uzdignuti, prema tome, da li se putuje na jadra ili parom, jedva

je uspjelo pričvrstiti leto nad vjetar; sila vjetra bila je toli jaka, da je bacila polagano dižući se dimnjak na stranu pod vjetar. Kad su napokon, uzprkos poplavljenom šancu, bila pripravljena oba prednja sidra i donešene sjekire i bradve, da posjeku još u zadnjem trenutku jarbole, bili su svi osvjedočeni, da će se brod razbiti, jer se korveta ne bi mogla održati na sidrištu proti bjesnećoj oluji i silnim valovima. Situacija bila je vrlo kritična; ako bi se brod i nasukao na marokanskim grebenima, a momčad se spasila, u koliko se dalo, to je ipak obstojala velika opasnost, da će život naše momčadi tek slabo poštediti divlja kabiljska plemena, što su upravo tada vojevala proti Španjolskoj. Već nekoliko sati boravili su svi časnici i cijela momčad na palubi, izim one kod stroja, svi prozebli i promokli do kože, mirno čekajući na zapovjedi zapovjednika, što se ovezao o zapovjedište uz častnika straže.

Svi mišljahu, da je brod izgubljen, ali kod strogog vojničkog zapta nije se opažalo, da je itko duhom klonuo.

Visokim glasom, kao da se takmi s urlanjem oluje, obeća zapovjednik onomu, koji će

prvi spaziti željno očekivani svjetionik, veliku nagradu. Stotina očiju gledalo je badava u tobožnjem pravcu, minulo i više časova punih straha, već se vidjevali u oblačnoj mjesečini i u uzduhu, punom hlapa, na lijevoj i na desnoj strani kao i spreda, zamršeni ocrti marokanskih gora, kad li se začu iz prvenih puta poklik «svjetionik na desno». Bio to glas čopornika Giraldua, koji je prvi svojim očima opazio spasonosno svjetlo. Oči svijuh obratiše se onamo, a poslije nekoliko časova ustanoviše, da je svjetlo, po svojem blistanju iza svakog časa, svjetionik Ceute. Vidjelo se u pravcu zapada prama jugo-zapadu, od prilike na tri milje od broda, dokaz, da se je korveta u onom trenutku nalazila u vrlo kritičnom položaju.

Nije se smjelo ni časom počekati, da se korveti dade drugi smjer, ali i to je išlo teško i vrlo sporo za rukom; kormilom upravljati bilo je nemoguće, brod nije htio da izkrmi, a ono malo pare, što su mogli da mokrim ugljenom priprave u oštećenim kotlovima, nije bilo dosta, da pokrene strojem. Nekoliko časova prodje uz veliku napetost, dok se napokon svrdlo ne začu opet kretati vrteći se sad bijesno po zraku pod

visoko uzdignutom krmom, sad opet po vodi, ali polagano i kao na mahove. Težkom mukom uzpinjala se momčad o prvene pute nad vjetar, gdje je mogla samo velikim naporom da se uzdrži, da ju strašni vihor ne odpuhne; na krmi stajahu tesari i najbolji podčastnici s bradvama, pripravnici, da s mjesta posjeku krmeni jarbol, ako brod ne bi izkrmio u nekoliko trenutaka. Teda negda stade se napokon i svrdlo okretati nešto brže, a 16 jakih mornara zaokrene kormilom, dok se napokon brod ne okrene pedalj za pedljem prema svjetioniku Ceute, što se eto u tako opasnoj blizini nalazio. Tek kad je korveta zauzela sjevero-zapadni pravac i prošla mimo opasnog rta, odlanulo je svima, — neposredna pogibelj, da će se brod razbiti, bila je prošla.

I u tjesnacu bilo je visoko more, te su tako i valovi kao i suprotan vjetar priječili, da se korveta dočepa Gibraltarskoga zaljeva. Bila je zato prisiljena da zaplovi, vjetrom u krmi, u ocean i da počeka povoljnije vrijeme iznad rta Spartela, gdje je bila zaštićena od duvajućeg istočnog vjetra.

U morskom prostoru medju Spartela i El-Araischa ostala je korveta uz 40 još raznih brodova na uvali do 9. siječnja. Tek kad je udario vjetar jugo-istočnim smjerom i znatno popustio, mogli su ući u gibraltarski zaljev, gdje se korveta usidri u 5 sati po podne. Ondje je ležalo cijelo inglezko i francuzko brodovlje sa skinutom opremom i pripravljenim strojevima; vidjelo se, da ih je i medju njima više bilo, koji su za spomenute oluje pretrpjeli znatne štete. Kad je inglezki admiralj dočuo, u kakovom se je položaju nalazila austrijska korveta u noćnoj oluji medju 7. i 8. siječnjem i kako se sretno izbacila očite pogibelji, da se nasuče, čestitao je od srca zapovjedniku korvete, podkapetanu c. k. m. Barry-u.

Koliko je brodova nastradalo, ili ih bilo oštećeno u zapadnom dijelu sredozemnog mora za iste oluje, koja je i DANDOLA zadesila, neda se točno opredijeliti. S DANDOLA vidjela se brodska podrtina jednog španjolskog ratnog broda, što se kod Algesirasa nasukao. Na neutralnoj sipini ležahu podrtine jednog francuzkog parobroda i jednog holandezkog škunera; morske pako izmetine na gibraltarskoj pećini bile su takodjer

dokazom, da je i na onoj strani brodova nastradalo.

U svom izvještaju o opisanom događaju, spominje zapovjednik broda, podkapetan c. k. m. Barry, pohvalno ponašanje poručnika c. k. m. Kronnowettera (umro g. 1890. kao nuzadmiralj u miru) i zastavnika c. k. m. Richarda Pogatschnigga (umro g. 1895. kao nuzadmiralj u miru), isto tako strojovodje Alberta Hackera i Josipa Spetzlera. O momčadi iziće izvještaj požrtvovno i odvažno ponašanje slijedećih osoba, predloživ podjedno, da budu promaknuti:

Podvodju Hieronimusa Pensa;

četvornika Marka Milicha;

čopornika Antuna Ferra;

mornara prvoga reda Antuna Benussia,

„ „ „ Andriju Franceschia,

„ „ „ Bernarda Lionella,

„ „ „ Milu Lovricha,

„ „ „ Dragutina Zara,

„ „ „ Hieronimusa Martinolicha,

mornara drugoga reda Antuna Bussanicha,

„ „ „ Bartula Ruggiera,

„ „ „ Dragutina Bevilacqua.

Pohvali takodjer ponašanje pomorske pješadije (tada većinom Poljaci i Rusini) i pomorskog topništva, a osobito iztaknu revnost i savjestno izvršivanje dužnosti onih osoba, što su bile zaposlene strojem.

Tada postojeće vrhovno zapovjedništvo ratne mornarice proglasi u admiraljskoj zapovjedi momčad promaknutom, kako je bilo predloženo, a u odpisu, dostavljenom brodskom zapovjedniku, izrazi se vrhovno zapovjedništvo, da je iz izvještaja crpilo osvjedočenje, da je zapovjedništvo korvete Nj. V. DANDOLA bilo u vještih rukama podkapetana c. k. m. Richarda Barry-a.

1864

9. svibnja.

Pomorska bitka kod Helgolanda.

(Izvadak iz pisma poručnika c. k. m. Edmunda viteza Henneberga, ukrcana na fregati Nj. V. Radetzkyu dto. 12. svibnja g. 1864.)

Dne 4. travnja stigli smo u Lissabon, gdje je već ležao austrijski stjegonošnjak, fregata Nj. V. SCHWARZENBERG. Zapovjednik brodovlja kapetan c. k. m. Tegetthoff, silno se žurio, da odplovi na bojno polje.

Kod našeg dolazka u Lissabon našli smo već sve pripravljeno, da nadopunimo zalihe, potrebite ratnome brodu. Jedva se brod usidrio, već su bile penice s ugljenom i vodom na brodu, a dadoše nam zapovjed, da se ukrcanjem čim više požurimo. Dovršiv to, odjedrismo odmah u Brest. Tada nam nije pravo bilo, da od Lissabona

nijesmo ništa vidili, ali smo za to zapovjedniku sada tim više zahvalni.

Dva puta odustasmo, da prolazimo biskajski zaljev radi nepovoljnog vremena, i tek 14. travnja prispjesmo u Brest.

Tu si opet nadopunismo zalihu ugljena i dne 23. travnja ostavismo ovu luku, pošto je Tegetthoff dobio zatraženu dozvolu, da pokuša, da se spoji s pruskim brodovljem, što je ležalo kod Texela.

Već izvan Bresta počelo je za nas ratno stanje; od toga časa nije nitko od nas odjeće svukao da spava, izim u lukama, a ljudi morali su spavati kod topovâ. Dne 25. travnja prispjeli smo u Deal, a da nijesmo Dance ni vidjeli. I ovdje je Tegetthoff badava čekao, da dobije koju vijest o neprijatelju.

Budući, da se nije moglo ništa doznati za linijski brod KAISER i za oklopnjaču DON JUAN D'AUSTRIA, a Tegetthoff dobi na odnosni upit u Beču odgovor, da može postupati po svojoj uvidjavnosti, odplovismo u Texel, gdje nadjosmo prusku brodsku diviziju — dvije male topnjače na svrdlo i jednu parnjaču na lopate — a onda

uljezosmo skupa dne 4. svibnja u Kukshavenu. Razumije se, da smo na putu momčad marljivo uvježbali, koliko je dopuštalo visoko more, u luci bi pako upotrijebili vrijeme, da nadopunimo zalihе, jer za vježbe nije vremena ni preostalo. Ako još uvažimo, da je momčad sastojala većinom iz novaka, sva momčad tek dva mjeseca na brodu, onda nije čudo, da sam više puta podvojio, hoće li se naša momčad valjano ponašati u bitci. Već tada moglo se je ipak opaziti, da su ljudi vrlo voljni i pozorni bili.

Na vijest, da se je kod Helgolanda vidjelo danskih brodova, ostavismo 6. svibnja Kukshaven. Uočismo doduše jednu veliku fregatu, što je podigla englesku zastavu, čim je opazila, da bi ju SCHWARZENBERG mogao stići.

Upravo se htjedosmo povratiti u jutro 9. svibnja opet u Kukshaven, kad nam dodje u susret austrijski konzul sa prijavom, da su istoga dana za stalno vidjeli kod Helgolanda tri velike danske fregate.

Oduševljenim hurrahpoklikom odplovismo opet na more i zbilja okolo jedan sat poslije podne uočismo danske brodove.

Bila su tri broda, i to: fregate NIELS JUEL (42 topa) i JYLLAND (44 topa) i korveta HEIMDAL (16 topova), pod zapovjedju komodora Suensena, ploveći povrstani u bojnoj liniji pravcem zapada prema jugo-zapadu, prema Helgolandu. Vršci su bili podignuti, jadra zatvorena i brodovi sasvim pripravljeni za boj, što se vidjelo, kad nam se približiše.

Plovismo u bojnoj liniji sjevero-sjevero-zapadno, SCHWARZENBERG na čelu, RADEZKY iza njega, a pruski brodovi iza nas.

Vršci su bili spuštteni i kad Dance uočismo, priredismo brodove za boj.

Kad bi austrijski kao i danski brodovi nastavili dosadašnji smjer, morali bismo se sukobiti u geografskoj širini Helgolanda. Vjetrić je duvao sa sjevero-zapada, more mirno, a krasan dan.

Kod Helgolanda bila je usidrena inglezka fregata AURORA, očekujući mirno, što će se još sbiti.

Još nekoliko ohrabrujućih riječi na momčad, što ih ona oduševljenim hurrah-poklicima primi, i oduševljenju ne bje kraja, kad je Komodor signalizirao:

«Naša hrabra vojska bila je vazda pobjediteljica, ne zaostanimo za njima!» i malo za tim: «Slijedite mi u vodenoj brazdi!»

Na 1 sat 59 časova poslije podne krene SCHWARZENBERG svojom provom prama danskim brodovima i oni učiniše isto prama nam, a SCHWARZENBERG započe pucnjavom. Sa strane Danaca pucala je prva fregata Niels Juel i tako je od početka bitka na daljini od 9 do 10 kabela, približavajući se kašnje do 7 kabela. Dotle bi prošli i mimo jedan drugomu, pokazujući si bokove, dok ne zakrenusmo u isto vrijeme i mi i Danci i ne nastavismo bitku na daljinu od dva do dva i po kabela.

Poslije prvoga hitca Danaca odpočeo je pucanjem i RADEZKY, a od onda pucao je svaki top, kad je bio pripravljen, mirno i odmjereno, dok nijesmo pravac promjenili.

U svom prvom sukobu bio je RADEZKY deset puta pogodjen u trup, a pri tom ostao je jedan mornar smrtno, a drugi teško ranjen.

U bateriji, kojom sam ja zapovijedao, zadoismo tri hitca, ali kad smo pravac promjenili i fregata RADEZKY ležala neko vrijeme sasma

blizu Danaca s bokom prama njima, pucalo se s obijuh strana vrlo žestoko. Najviše je trpila fregata SCHWARZENBERG, jer su Danci neko vrijeme najviše na nju pucali.

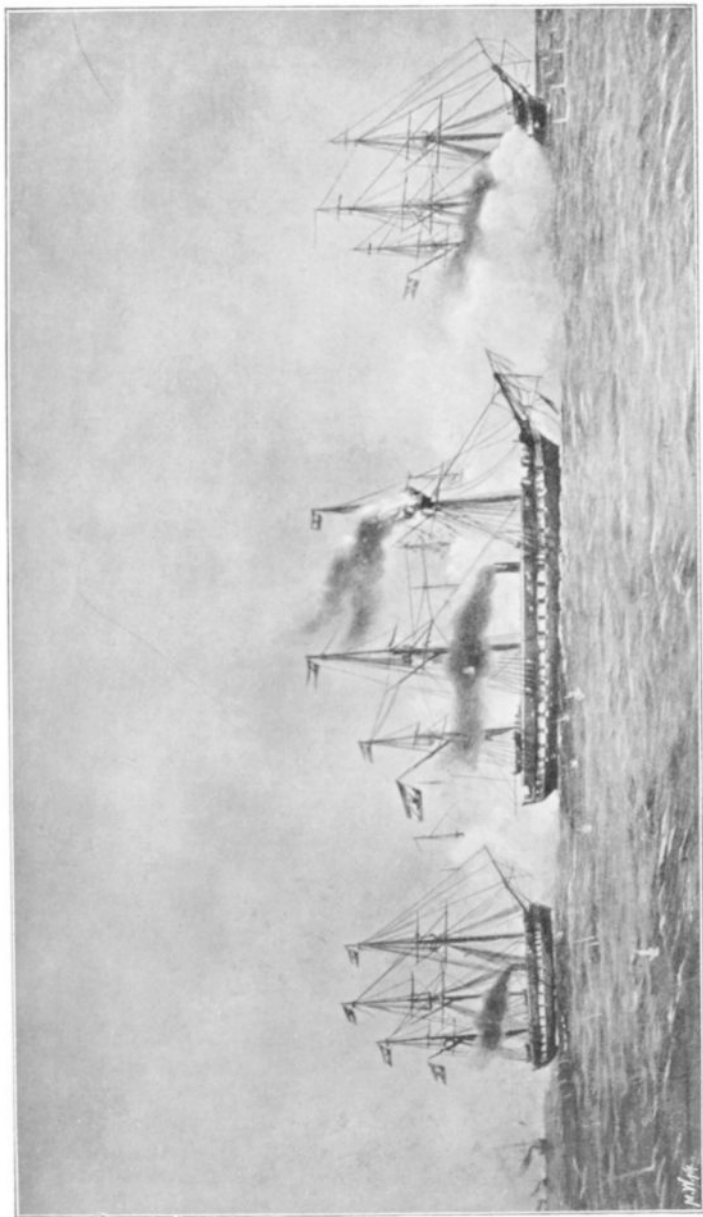
Očevidno bio je neprijatelj točno upućen o našoj pomorskoj sili, zato je ujedinjenim silama navalio na najveći i najjači brod, na SCHWARZENBERG, a tek kasnije došao je red i na nas, dočim za Pruse nije nitko ni mario. Čini se, da je neprijatelj nakanio, da najprije uništi nas, imajući onda s Prusima lahki posao, jer ne samo, da je bio mnogo jači, nego je i imao bolje i hitrije brodove.

Pucalo se sada sve to žešće s obje strane, a udarajuće danske kruglje pokazale nam, da ni oni ne štede prahom.

Po mom osvjedočenju bitka nije mogla više da dugo traje, još pô sata i sve se moralo odlučiti. Na jednom pogodi tane prvenu košnjaču SCHWARZENBERGA, a u tren oka bio je prveni jarbol u plamenu.

Već prije ugasila je SCHWARZENBERG dva puta buknulu vatru, prvu blizu stražnje barutane, gdje se razprsla granata, i ubila tri mornara, što





Pomorska bitka kod Helgolanda.

su se upravo desili kod prenašanja baruta; drugu u skladištu jadara, koja je takodjer buknulom granatom nastala. I u bateriji buknula je vatra, ali ju odmah ugasiše.

Okolo 100 ljudi bilo je već tada nesposobno za boj, a ostala momčad, koja je velikim naporom ugasivala više puta nastalu vatru, a da nije ni baratanjem kod topova malaksala, bila je umorena; a sad buknu opet vatra u opremi, tim pogibelnija, što je brod jedrio sjevernim pravcem a vjetar duvao sprieda.

Pošto je fregata SCHWARZENBERG badava kušala, da utomi vatru, i prveni košnjak i prveni nastavak već pao na palubu, a da pucanje topova nije niti najmanje malaksalo, odluči Tegetthoff na 3 1/4 sata poslije podne, popuštajući nuždi, da prekine bitku i da odjedri prema Helgolandu, da tamo, gdje bi imao mir od neprijatelja, ugasi vatru.

Kao rikajući lav, koji do zadnjeg časa pokazuje pandžu svomu neprijatelju, povuče se SCHWARZENBERG — veličanstven prizor — ogrnut vatrom na dva mjesta, s poprišta.

Sad je došao red na RADEZKYja, koji je slijedio SCHWARZENBERGa, da dobije svoj dio. Neda se opisati ono kratko vrijeme, u kojem su Danci skoro samo na nas naperili svoje topove. Hitac za hitcem, tane za tanetom udaralo je o naš brod, dočim je RADEZKY na isti način odzdravljao hitac hitcem.

Pogodiše nas 46 puta, 16 puta blizu srha. U moju bateriju udari 16 taneta, dvojicu ubiv, teško raniv 7, a lahko 10 mornara. Ovi zadnji ostahu ipak svi kod svojih topova, mirno obavljajući svoje poslove. Najedanput oglasi se signal «vatra na brodu!» Jedna granata prodrla je do podkrova u pisarnu računovodje i ondje se razprsnula, upaliv razne knjige i ine hartije i porazbacav ih u podkrovu na sve strane čak do spravišta granate.

Uzprkos velikoj pogibelji, koja je cijeloj momčadi prijetila radi mjesta, gdje je gorjelo, ipak se nije opazila nikakova smetenost i svak je ostao na svom opredijeljenom mjestu. Vatra se je i ovaj put brzo razširila, ali odvažnom postupanju jednog mašiniste, jednog pomorskog kadeta i nekoliko ljudi podje za rukom, da ju ugase.

Druga granata razprsla se na palubi kod topova povijuša i premda je jedan top bio malne sasvim uništen, nije prvi topčija ni za čas oklijevao da odapne drugi top, nalazeći se tek uz uništeni. Malo po malo odalečismo se sve to više od Danaca, koji još dva puta pokušase, da izpale na nas sve topove jedne baterije, ali im ne uspije. Tek sada bilo mi je moguće, da stupim na palubu i da se naužijem svježega zraka.

Na palubi bile su štete još veće, nego li u bateriji, jer su Danci ponajviše previsoko gadjali, ali je RADETSKY zato mnogo manje ljudi izgubio, nego li fregata SCHWARZENBERG.

Na velikom i prvenom jarbolu ostalo je samo jedno puto neoštećeno, oba spomenuta jarbola pogodilo je tane; zadnjak bio je kugljom na dva komada razbijen, više leta i zaputca bilo je probijeno, isto tako konoplje i verige velikoga košnjaka, koji je, viseći na jednoj klobučnici, pao na spuštenu vršak, što ga kao na čudo podbočio. Dva čamca bila su tako oštećena, da nijesu bila više za porabu.

Na više mjesta palube vidio sam cijele mlake ljudske krvi, osobito na provi, gdje je jedna gra-

nata ranila na smrt dva mornara i jednoga kadeta, a trećeg mornara ubila. Imali smo u svem pet mrtvih i 25 ranjenih, ne računajući brazgotine i omečine.

Na SCHWARZENBERGU bilo je 36 mrtvih, među njima i auditor, i 80 ranjenih.

Što je fregata SCHWARZENBERG nerazmjerno više ljudi izgubila nego fregata RADEZKY, tumačim si tako, da je ona u početku bitke bila mnogo više izložena danskim tanetima, nego li RADEZKY, a onda što su njezine toparnice stajale mnogo bliže jedna k drugoj, nego na RADEZKYju, a napokon, jer su se taneta na RADEZKYju razpršivala na mnogo manje komade, nego li na SCHWARZENBERGU, što je moguće ovisilo o kakovći drva. Fregata SCHWARZENBERG imala je u obće mnogo nesreće. Tako su dvije granate, što se razprskaše, djelom ubile, djelom ranile u jedan mah 22 mornara.

Prusi nijesu izgubili ni ciglog čovjeka; u njih nije ni jedno zrno udarilo; na njihove brodove, u koliko se moglo opaziti, nijesu Danci ni gadjali.

Sretnije je prošao brodski štop. Izim kape-tana-auditora Kleinerta, koga je jedna od prvih

kuglja pogodila u bok i hrbtenjaču i koji je malo kasnije umro, pomorskog kadeta Turkovitsa na SCHWARZENBERGU, kojemu su morali nogu odrezati, i pomorskog kadeta Belskya na RADEZKYju, koji je slijedećeg dana umro, nijesmo imali daljih gubitaka u častničtvu.

Brazgotine i omečine od kršećeg se drva imali su mnogi, pa i ja sâm šepujem i sada još na lijevoj nozi od drvenog truna, koji me ozledi na stegnu. Naš zapovjednik bio je lahko ranjen na uhu. Danci pucahu mnogo granatama i šiljastim tanetima; ja sam skoro svu zalihu granata potrošio.

U svem izpalili smo na RADEZKYju 500 hitaca, a od ovih skoro polovicu granata. Na velike daljine pucali su Danci u obće nesigurno i polagano, ali se ne da tajiti, da su iz blizine dobro gadjali i hitro pucali; najgore je pucala korveta HEIMDAL.

Tekom pomorske bitke ponašala se naša momčad bez iznimke vrlo dobro; mnogo ljudi gledalo je upravo neustrašivo smrti u oči.

Na smrt ranjeni pomorski kadet Belsky, koga su odnieli od topa, doviknuo je svojim

ljudima uz težki napor: «Evviva Imperatore, corragio e difendetevi fino al ultimo momento!»* Bijahu to njegove najzadnje riječi, što je progovorio.

Jedan mornar pao je u mojoj bateriji, ranjen u licu i na ramenu od drvenog truna tako, da je bio u očitoj pogibelji, da izgubi desno oko; ovoga odnesoše u podkrov i tamo mu rane zavije. Dva časa kasnije vidjeh ga, gdje još sav u krvi tetura k svomu topu. Upitah ga, što hoće, jer mi se činilo, da u takovom stanju ne može da što radi.

«Sior», odgovori mi, «con un ocio non ghe vedo, vol dir che tirero co' st'altro»** i osta do zadnjega časa na svom mjestu.

Sada, gdje sam vidio, što se može s našim Dalmatincima i Mljetčanima postići, tvrdim, da naši ljudi ne zaostaju ni za jednim narodom na svijetu.

Što bismo bili postigli s takovim ljudima, da je naša mornarica bila bolje pripravljena za

* Hrvatski: Živio cesar, budite hrabri i branite se do zadnjeg časa!

** Mletačko narječje, glasi hrvatski: «Gospodine! S jednim okom ne vidim, pucati ću dakle s drugim».

rat! Naše pomorske sile bile su žalibože odveć razštrkane, inače nam nebi izostala sjajna pobjeda.

Na 4 $\frac{1}{2}$ sata poslije podne usidrismo se kod Helgolanda, a fregata SCHWARZENBERG ostade još po moru, da podsječe prveni jarbol i da ugasi vatru.

Nekoliko naših časnika, koji se odvezoše u jedinom još uporabljivom čamcu do SCHWARZENBERGA, da pomognu tamo ugaziti vatru, opisaše nam stanje na fregati upravo groznim. Bilo je toliko mrtvih i ranjenih, da ih nijesu mogli odmah ni odnijeti, jer je zdrava momčad bila zaposlena vatrom i baratanjem topova; ležao je dakle svaki ondje, gdje je i pao. Samo bi onoga odstranili, koji bi smetao kretanju topova.

Rané na ratnom brodu su obično teške naravi, jer potiču od topskih taneta ili od razprsnutih komada. Takova grozna slika bila je na SCHWARZENBERGU, jer je veći dio taneta udario nizko i prouzrokovao težkih osakaćenja, tako da se vidjelo na sve strane u bateriji mnogo odkidanih ruku i nogu. Predstavite si još uzdisanje ranjenikâ, ležećih u krvi medju osakaćenim truplima mrtvih i odkidanim udimama, na palubi

štropot padajućeg željeza i drva sa gorućeg jarbola, ohrabrujuće vikanje ljudi kod vatre, kad i kad koju odrješitu zapovjed kojeg častnika, bukteći plamen, koji požudno liže jarbol i opremu, a sve ovo ovito u gusti dim, kroz koji prodire kad i kad crljeno svjetlo vatre, onda si možete pomisliti, kako je bilo na fregati SCHWARZENBERGU, kad su naši časnici stupili na nju.

Ali unatoč svim štetama, što ih je brod pretrpio, ostavimo Helgoland u devet sati u večer, čim je bio posječen prveni jarbol, potegnuto konoplje, te na taj način brod kako tako unutra uredjen, da odplovimo u Kukshaven; dakako nesjegurni, nećemo li putem nabasati na Dance.

Da je Tegetthoff vrlo odvažan čovjek, znao je svaki od nas; ali ovo je bio najsmioniji čin, što je dosada izveo!

Čini se, da su i Danci kod pomorskog okršaja znatne štete pretrpjeli, inače bi se bili, kao brojno jači, postavili pred Kukshavenom, jer su morali ipak predvidjeti, da ćemo na svaki način gledati, da udjemo u tu luku, budući nije bilo moguće, da brodovi ostaju dugo na nesjegurinom sidrištu pred Helgolandom.

U Kukshavenu tvrdilo se, da je danska fregata NIELS JUEL potonula usljed dobivenih šteta, dapače su Hamburgovci tvrdili, da je na tamošnjoj burzi oglašena brzojavka, koja tu vijest potvrđuje. Pri ogorčenosti, što je vladala medju onim pukom, valjalo je biti vrlo opreznim, kad šta nepovoljna dočusmo o neprijatelju. Na svaki način imali su i Danci svoj dio a mi — to možemo reći iskreno — izvršismo svoju dužnost pošteno.

Tegetthoff držao se u istini veličanstveno i ispunio naše najsmjelije nade, a ipak je to bilo vrlo teško, jer smo premnogo od njega očekivali.

Za to su rijedko kojeg admiralja toliko obožavali kao njega. Na vijest, da je postao nuz-admiraljem, pohrliše ljudi u njegovu stanicu te ga odnesoše gore na palubu; ovdje jim morade admiralj držati govor, kojeg popратиše Hurrah-poklikom, a ipak je ležalo u bateriji 36 mrtvih i 85 ranjenih.

Pučanstvo u Kukshavenu bilo je za nas oduševljeno, a osobito se to pokazalo kod sjajnog pogreba naših mrtvaca, na broju ih 41.

Kod svečanog sobeta, što ga jučer priredio admiralj, pozvav amo sve brodske zapovjednike,

sve častnike i nekoliko pomorskih kadeta, čula se i ova značajna napitnica: «Živio naš nuzadmiralj, živio čovjek, koji vojuje na dva kabela! Živio budućoj bitci i na jedan kabel!»

Do sada stigao je bezbroj brzjavaka i čestitaka na Tegetthoffa i na eskadru; najviše nas je ganulo čestitanje naših drugova.

Kad smo bolje pregledali štete, što ih zadobi «Radetzky», koje smo u ostalom popravili koliko se dalo, pokazalo se, da je na lijevoj strani pogodilo 51 tane, a ne, kako je bilo prije navedeno, 46. Kruglje su udarile i o veliki i krmeni nastavak, a prvog smo morali usljed toga izmjeniti.

Dimnjak je bio probušen na tri mjesta; u mojoj bateriji bio je jedan od topnih stalaka (lafeta) sasvim demoliran, a jedno zaporno ošce kao i jedna pobočna kluba probijena. Od naših ranjenika umro je kašnje jedan, a na SCHWARZENBERGU tri.

Nekoliko danskih taneta ostalo je u našem trupu; tri kruglje, koje padoše u bateriju, izpali smo natrag iz naših topova, jer su bile istog obsega kao i naše.

Uspjeh bitke, da ga točno označimo, glasio bi ovako:

«Bitku smo mi prekinuli, pri čem nijesu Danci ni pokušali, da ju obnove, ni da nas progone; a ne ima dvojbe, da je to bilo ne samo moguće, nego dapače i lahko izvedivo, samo da su Danci htjeli.»

1869

20. veljače.

Vjerno drugovanje.

Dne 20. veljače g. 1869. krstarila je fregata RADEZKY u Viškom kanalu. Bila je subota, 10 sati prije podne, obično sedmično pranje svih brodskih prostorija bilo je uprav dovršeno. Momčad je čistila s toga kovine topova i drugog oružja na mjestima odredjenim za boj. Vrijeme krasno, duvao je lahak vjetroć i brod je plovio na sva jedra. Zapovjednik, kapetan c. k. m. vitez Daufalik, bio je na zapovjedalištu s častnikom straže, poručnikom c. k. m. pl. Jägerom, prvi častnik držao raporat u bateriji, brodski lječnik pohodio je bolestnike u bolnici, u kratko, svak je obavljao svoju dužnost, kako to služba na ratnom brodu zahtijeva, a nitko nije slutio,

da će u kratko vrijeme stupiti pred sud pre-
višnjega.

Na jednom začu se strašan prasak, užasan
dim prodre iz utrobe broda, krma poče tonuti,
najprije polako, onda postepeno sve to brže,
dočim se prova uzdigla, da je čunac skoro oko-
mito stajao. U nekoliko časova izčeznula je
RADEZKY u morsku dubinu. Podrtine svake vrsti,
mrtva trupla, plivajući ljudi, od kojih se mnogi još
smrcu bore, označiše mjesto, gdje se je malo prije
bezbrizno šepirio oholi ratni brod. Kod ove ne-
nadane eksplozije, kojoj se ni danas još ne zna za
pravi uzrok, poginule su 22 osobe od broskog
štopa i 323 čovjeka; samo jedan častnik, zastavnik
c. k. m. Dragutin Barth i 22 mornara se spasiše.

Proti valovima boreći se ljudi pokušашe naj-
prije da se dočepaju koje brodske podrtine ili
drugih drvenih predmeta i da se na uhvaćenim
predmetima održe; isto tako pokušашe, da sastave
splavu; ali nakon nekoliko sati malaksala ih je
većina i izčeznula u valovima. Svaki se borio
samo za svoj život i gledao, da se održi na
drvenim predmetima, koje bi slučajno uhvatio.
Ali i u toj očajnoj borbi za život, koja je trajala

više sati, bilo je ipak slučajeva pravog veledušja i međjusobne požrtvornosti. Između ganutljivih prizora bit će svakako slijedeći primjer vjernog drugovanja najganutljiviji, koji vrijede, da ne ostane zaboravljen.

Mornara Ivana Zaara i Franu Jussicha, koji su se našli na provi, ranila je eksplozija i bacila u more. Pri svem tom imali su toliko snage, da se bore proti valovima plivanjem. Do skora im dapače posluži sreća, te se dočepaše prevrnutog čamca, gdje se mogoše uhvatiti. U to opaze nedaleko od sebe druga Sumicha, koji, nevješt plivanju, zazivao je za pomoć, a bila je očita pogibelj, da će poginuti. Obojica napustiše odmah svoj čamac i odplivaše prama drugu; ovdje ga uhvatiše i odvukoše do čamca, te ga posadiše velikim naporom na čamac, dočim se oni opet za čamac uhvatiše. Ali je more bilo previsoko, a valovi su udarili kad i kad preko čamca; pak kako spašeni Sumich nije mogao da u svojoj slaboći odoljeva valovima, odnesoše ga valovi opet, na pô ugušena.

Premda su oba mornara uvidjeli, da Sumichu ne ima spasa, ipak ga nijesu prepustili

njegovom udesu, nego su još jedanput pokušali da ga spase, ne hajući pri tom ni za same sebe. Uloviše komad plivajućeg užeta i svezaše obnemoglog Sumicha na prevrnuti čamac u nadi, da će željno očekivana pomoć naskoro ipak doći. Tako su čamcem lutali puna četiri sata, dok ih nadošla ladja napokon ipak ne spasi. Sami bili su već blizu smrti, a drug im već odavna lješinom.

1872

3. srpnja.

Vatra na kazematnom brodu Nj. V. „Lisse“.

Kazematni brod LISSA bio je g. 1872 stjegno-
nošnjakom zapovjednika eskadre, nuzadmiralja
Alojza vit. Pokornya, i krstario je u jeseni iste
godine po južnom jadranskom moru s fregatom
NOVAROM, korvetom ZRINYIEM i topnjačama
HUMOM i VELEBICHEM.

Za boravka na krfskoj radi porodila se na
LISSI u noći od 3. do 4. srpnja velika vatra, koju na
sreću za vremena opaziše i ograničiše, tako, da
premda je bilo vrlo teško pristupiti garištu, ipak
se nije bilo bojati strašnih posljedica.

Kod generalne runde iste večeri na 9 satih,
što ju obavi prvi častnik, nuzkapetan c. k. m.
Antun Kluger pl. Teschenberg, kao i kod druge

runde na 10 sati nije se ništa opazilo; dapače i pomorski kadet Kühne, kad je na 11³/₄ išao u podkrov, da probudi kadeta, koji bi ga imao na straži da izmjeni, nije na tom putu opazio nikakvog dima.

Tek kad je kadet Kühne, dobivši izmjenu, otišao poslije polnoći u podkrov, dotrča stražar stražnje barutane, prvi topčija Novakovich, do kadeta Schreiberera, koji je uprav obilazio podkrov, i javi mu, da iz skladišta posoljenog mesa, tik uz skladište strijeliva, prodire dim.

Oba spomenuta kadeta odtrčaše odmah do luknje skladišta za živež, digoše rešetke i probudiše ondje spavajućeg živežara. Pri tom opaziše i oni gusti dim i prijaviše to odmah prvome častniku, što se je desio upravo u blagovaonici častnika.

Zapovjednik broda, kapetan c. k. m. Šandor pl. Eberhorst, podigne odmah momčad na noge, javiv trubljom, da je na brodu vatra, i odredi, da se u barutanu upusti voda, što odmah i učiniše.

Po siktajućem dimu bilo je predmnjevat, da gori u skladištu posoljenog mesa. Poodkidaše •

za to štice nad rečenim skladištem i uperiše štrcaljke u taj prostor.

Mašinista 1. reda Andrija Köppel, koji je štrcaljkom prodro do garišta, bio je radi gustoga dima prisiljen, da se povuče, i prije još nego je stigao u podkrov, pao je u nesvjesticu, usljed udisanja otrovnih ugljičnih plinova. Odmah mu dodjoše u pomoć mašinista 2. reda Theodor Böttger i podmašinista Ivo Wagner, kojima je i pošlo za rukom, da ga spase, pri čem se i Wagner onesvjestio.

Budući da gusti, zagušljivi dim nije dopuštao, da se tko približi, mogli su garište samo poplaviti vodom. Radile su dakle sve brodske sisaljke i njihove štrcaljke bile su sve naperene na garište i obližnje prostore. Ova radnja iziskivala je veliku odvažnost i požrtvovnost, jer su štice kao i oplate barutane bile već vruće, željezo počelo se žariti a zagušljivi dim zapremao je već gornje brodske prostore. Ove okolnosti valja osobito iztaknuti, ako hoćemo da ocijenimo zasluge pojedinih ljudi.

Odličan primjer požrtvovnosti pružio je vodja topčija Beidl, jer se je uzprkos zagušljivome dimu

spustio u obje predsobe barutane, da se osvje-
doči, da li su obje vodom napunjene. Time je
mnogo doprinio, da su se ljudi radi barutane
umirili, a sad su se mogli i s nekom spokojnošću
latiti posla, da vatru ugase.

Medjutim su prodrli nadvodja Gašpar Ga-
lovich i podvodja Ivo Ivančich do skladišta po-
soljenog mesa, gdje se osvjedочиše, da dim pro-
dire iz skladišta kruha, što se nalazio više prama
krmi. Dugo ostati u ovim prostorijama nije bilo
moguće, još manje bilo je moguće napredovati
prama mjestu, gdje je bila vatra, jer je vruća
smola od ozgô kapala i oparila oba podčastnika
po licu, vratu i rukama, tako da su morali uz-
maknuti. Tek kad su po manje gustom dimu
razabrali, da je sva smola izmedju štica izgorjela,
pošlo je spomenutim vodjama uz nekoliko ljudi za
rukom, da prodru i do skladišta ruma i skladišta
kruha. Hitro probiše drvene stijene skladišta, za-
više bačve ruma gunjevima, a sve predmete po-
plaviše vodom. Tek sada mogli su provaliti u
skladište kruha i vatru ugasiti — radnja, koja
je trajala sat i pô. Kašnjom iztragom dokazalo
se, da su se ponajprije upalile po svoj prilici

prazne škrinjice za kruh iz nedokučivog razloga, i da se vatra odonud proširila na drvene stijene i stupove, koji izgoriše sasma, premda su bili limom obšiveni. Osim ove štete bio je pokvaren sav živež kao i jedan dio strjeliva u poplavljenoj barutani.

Brod Nj. V. LISSA, koji je po prijašnjim dispozicijama morao da slijedećeg dana odputuje, ostao je u smislu brzojavno zadobivene zapovjedi još punih osam dana u Krfu. U ovo vrijeme namjestiše privremeno drvene stijene i stupove u skladištu kruha, strjelivo i živež primiše iz Pulja i odjedriše tako tek 12. srpnja put Smirne.

U svom službenom izvještaju o ovom događaju iztiče zapovjednik eskadre zanosnim riječima uzorno ponašanje i brodskoga štopa i momčadi. Svi, koji su učestvovali kod ovoga požara, ponašali su se tako pohvalno, da je bilo teško iztaknuti zasluge pojedinaca.

Nj. c. i k. Apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjom odlukom od 16. studenoga god. 1872. odlikovati radi odličnih zasluga pri gašenju požara na kazematnom brodu LISSA slijedeće osobe:

Vitežkim križem reda Frana Josipa mašinistu
1. reda Andriju Köppela;

Zlatnim križem za zasluge mašinistu 2. reda
Teodora Böttgera i podmašinistu 2. reda Ivana
Wagnera;

Srebrnim križem za zasluge s krunom: nad-
vodju Gašpara Gallovicha, podvodju Ivana Ivan-
cicha i vodju topčiju Antuna Beidla;

Srebrnim križem za zasluge: stražarnika Luku
Giuricicha, stražarnika Petra Grisillija, strojnika
stražarnika Josipa Schiwitza, strojnika stražarnika
Ivana Samsona, čopornika Koralizzu i mornara
2. reda Feliksa Laurija.

Pohvalno priznanje pomorskog odjela ratnog
ministarstva izrečeno je:

Vodji-instruktoru Šandoru Linarolu, stražar-
nicima Andriji Postichu, Josipu Schascherlu i
Fabianu Manestaru; četvornicima Franji Prasniku
i Josipu Pospichu; čopornicima Paškvalu Tesoriju
i Josipu Longi; mornarima 1. reda Andriji Volcichu
i Josipu Novochnyu; mornarima 2. reda Antunu
Ghensu i Augustu Antoniniju; mornaru 3. reda
Alojzu Jossichu; puškarima Ivanu Lischku i Dra-
gutinu Mascheku; arsenalskomu meštarskomu

pomoćniku Jaćintu Voltoliniu; šuperarima Petru Makiću, Vilimu Donaju i Leonardu della Pietra; tesarima Frani Zanzettiju i Martinu Mazzeru, konačno civilnome slugi Dell' Aria.

Vrhovni zapovjednik ratne mornarice, pod-admiralj barun Pöckh, izrekao je svoje podpuno priznanje cijelom brodskom štopu i momčadi broda Nj. V. LISSE radi uzornog ponašanja za vrijeme požara na istom brodu.

1874

20. studenoga.

Brodolom brika Nj. V. Saide.

Dne 13. studenoga g. 1874. ostavi ratni brik SAIDA pod zapovjedništvom poručnika 1. reda c. kr. m. Augusta Trappa luku Villafranku, da se poslije tromjesečnog krstarenja po zapadnom sredozemnom moru povrati u domovinu.

Ovaj brod, sličan još dan danas u porabi stojećemu briku ARTEMIZIJ, služio je za izvježbanje mornara i kormilara, bio je izvrstan jedrilac i držao se dobro po moru. K brodskom štopu pripadali su: prvi častnik, poručnik c. kr. m. Josip Wachtel pl. Elbenbruck, zastavnici c. kr. m. Vilim pl. Sattler, Leonhard Eberan pl. Eberhorst i Arthur Poglayen, pomorski aspiranti Gustav Kopper, Franjo Mirtl i Šandor pl. Andaházy, korvetski

lječnik dr. Dragutin Pruss i pristav pomorskog povjereništva Franjo Ullrich. Školski tečaj bio je na domaku, a momčad dobro izvježbana.

Na putu u Messinu plovio je prvih dana brik kod nestalnog vjetrića polagano, te tek kasnije, kad je nastao dosta jaki sjevero-zapadnjak, mogao se je i brod nešto brže primaknuti svomu cilju. Na večer 19. studenoga bio je brik već u blizini liparskih otoka, kojih se međjutim nije vidjelo radi tmine. Vrijeme je bilo tmurno, padala je kiša. Po takovom vremenu nije bilo lahko noćju prolaziti mimo otoka, te je tako pod kratkim jedrima brik počekaao, dok svane. — U jutro 20. studenoga označiše si točno geografski položaj i udariše, subočice grebena Basiluzze, pravcem prama sjevernom ulazu Messinskoga tjesnaca. Noćju postajao je vjetar očividno sve to jačim, more je bilo visoko; pri svem tom plovila je SAIDA uz vjetar u krmi, sa košnjačama na jedan podvez i s vršnjačama po moru kao galeb. Čim više se brod približavao tjesnacu, tim jačim bivao je vjetar, tim višim bivalo je more, tako da je SAIDA postigla brzinu od 11 milja, a vidik pružao se samo onda, kad bi se SAIDA podigla

na vrh vala. Tako je SAIDA prispjela do svjetionika Fara, što leži na sjeveroistočnom rtu otoka Sicilije, i od onud krene na desno, da tako uljeze u Messinski tjesnac. Već su bila jadra shodno postavljena i brod se približavao novome pravcu, kad u jedan mah udari dosadašnji sjeverozapadni vjetar prama zapadu, postavši podjedno vihrastim. Usljed silnoga pritiska vjetra nagnula se SAIDA strašno na jednu stranu. Ako i nije bilo pogibelji, da se prevrne, njezina prova ipak nije bila više okrenuta prama tjesnacu, nego prama pogibeljnim grebenima zloglasne Scille. Valjalo je dakle, da se brzo odluči, što treba raditi. Bilo je očito, da brod po takovom vjetru, uz jaku i promjenljivu brzicu, koja je ovdje već od davnine na zlu glasu, nemože uspješno krstariti u tjesnacu; jedini spas bio je dakle, dati se opet na široko more i uzdržati se ondje dotle, dok povoljnije vrijeme ne nadodje. Tako je brod okrmio, pak onda s lijevnim o glavima plovio u otvoreno more. Položaj broda bio je sada vrlo kritičan, jer na zapadnoj obali Italije provire daleko u more rt Vaticano, tako te nije bilo dvojbe, da je SAIDA imala sada za podvjetrište u opasnoj blizini

cijeli zaljev Gioje, što ga sačinjava s juga Scilla, a sa sjevera rt Vaticano.

Budući da nije bilo izgleda, da će se vrijeme poboljšati, preostala je još jedina nada, pokušati, da li se dade brod izbaviti iz pogibeljnog položaja, ako se postavi toliko jadara, koliko ih brod pri duvajućem vjetru nositi može. SAIDA se nagnula do 45°, valovi dopirali bi do žabice jarbola na nagnutoj strani, a užeta su plivala po vodi; tvrdo oputo pako na uzdignutom boku bilo je tako napeto, te se je činilo, kao da će svaki čas popucati. SAIDA se ipak držala tako izvrsno, da je momčad, videći ovakova njezina svojstva, postajala sve to hrabrijom.

U strašnom urlikanju vjetra začu se u jedan mah prasak, kao da je netko izpalio hitac iz topa. Prvena košnja ljetnača nije više mogla da odoljeva vjetru i razpucala se, ostaviv u manje od pô časa samo obrubne konopce. Ova nezgoda dala bi se kako tako još preboljeti, ali žalibože nije ostala jedina; u kratko vrijeme razpucala su se sva jadra osim prvene ljetnače i velike košnjače, a zapovjednik bio je prinuđen, da dade i potonju podvezati, da i ovu ne izgubi.

Sada su bili svi osvjedočeni, da brod sa tako malo jedara ne može da se od žala odaleči i da je nasukanje po tom neizbježno. Ali naši mornari nijesu vični, da nevrijeme postane na lahki način gospodarom broda; tek sada počela je očajna borba proti razuzdanim silama prirode kroz punih deset sati, gdje su naši mornari zasvjedočili neslomljivu krepkoću i žilavost kao i pomorsku vještinu.

Pričuvna jadra donesoše sada na palubu i prirediše ih spremnima. Kad je vihor malko popustio, prišiše jadra uzprkos silnom srtanju i valjanju samoga broda; onda ih postaviše i opet zatvoriše već prema tome, kako bi časovita okolnost iziskivala, boreći se na taj način, tako rekući za svaki pedalj. Brod je tako krstario nekoliko sati, ali na mjesto, da se odmakne od kraja, on se sve to više približao kao postepeno pogibeljnome kraju, pokritom visokim pribojem.

Nekom navidnosti gledala je momčad SAIDE na veliki američki brod, koji se nedaleko SAIDE takodjer borio olujom, ali je bio u sretnijem položaju, jer se nalazio jednu milju nad vjetar od SAIDE. Ta jedna milja mogla je biti, u slučaju

da bi se vrijeme promjenilo, od velike koristi za američanski brod, mogla je značiti spas.

Ali u zô čas! S razderanim jadrima podigne se iznenada američanski brod na vrh ogromnog vala, i kad se i sama SAIDA iz dubine vala podigla, vidjelo se samo sivo, pjeneće se i uzburkano more — a oholi, još pred nekoliko časova od naše momčadi zavidjeni američanski brod bio je izčeznuo. Ali u borbi za vlastiti život nije bilo vrijeme, da se tko upusti u kakovo razmatranje, u brzo obratiše i opet svi svoju pozornost na vlastiti položaj. Daljina između broda i kraja umanjivala se sve to više, noć je nastupala i svaki je znao, da se primiće čas, koji će sudbinu odlučiti. Zapovjednik broda pozva sve častnike i najstarije podčastnike, da im razjasni položaj broda i da se posavjetuje, što da učini.

Zaljev Gioje okružen je visokim liticama; kako tako povoljno mjesto za nasukanje broda pružio bi samo pjeskoviti prostor od kojih 200 metara pred selom Favazzinom, dočim na cijeloj drugoj obali bi se sjegurno razmrskao brod na komade. Valjalo se je dakle odlučiti, ne bi li bilo bolje, da uz sva jadra odjure do označenog mjesta

i da dobrovoljno brod nasuču, ili da se brod prepusti sudbini, u kojem slučaju ne samo da bi se brod razkomadao, kad udari o klisurastu obalu, nego bi se i cijela momčad potopila i našla svoj grob u hladnim valovima.

Zaključie jednoglasno, da se bore proti oluji tako dugo, dok to dubina mora dopušta, a onda da usidre brod na što prikladnijem mjestu, da spuste cijelu opremu i da ostanu do zadnjeg trenutka na brodu, da se tako učini sve, što bi bilo kadro, da umanju štete na brodu.

Borba SAIDE proti oluji srećom nije ostala neopažena na kopnu. Neki kapetan, nastanjen u mjestu Favazzini, imenom Ranieri, sretno se domislio pak postavio, kad je noć nastajala, na mjestu prikladnom za nasukanje veliku vatru.

Oko 7 sati pod večer primakla se SAIDA tako blizu kopnu, da već nije bilo više moguće, da ju tko spasi. Zapovjednik dade dakle upravit provu prama pjeskovitom mjestu; jadra su bila zatvorena a sidro spustiše jedno za drugim. Verige lijevog sidra bile su preslabe, a da se opru čvrstim udarcima valova, te se prekinuše, a s desnim sidrom orao je brod polagano prama

kopnu. U tom položaju izvela je naša momčad najjunacijske pomorske djelo.

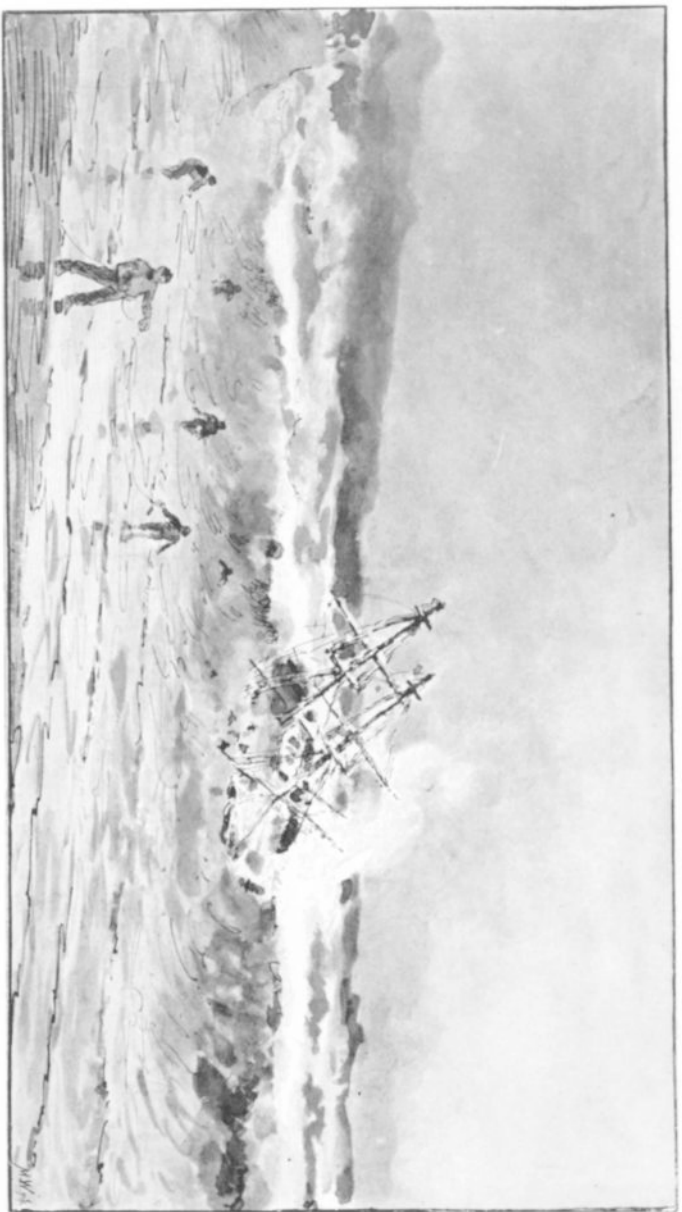
Premda je SAIDA rtala a valovi palubu poplavili, ipak je pošlo za rukom izvući i treće sidro iz podkrova i spustiti ga na dno. Vršci, prvenjak, sturnjak i krmenjak bili su već spuštteni, sva tri košnjaka skinuta i pripravljena da i njih spuste, kad se neočekivanom brzinom približi konac.

Uz oba sidra orala je SAIDA sve to više, došav tako podpuno u obseg priboja, dok ju okolo 9 1/2 sati ogroman val ne uzdigne i baci o kopno.

Strašan udar i praskanje razcijepanog drva — kormilo udarilo je prvo o dno i razbilo se — osvjedotiče svakoga, da je SAIDA dokončala. Ali je još jedanput bio brod bačen natrag u pučinu. Uhvaćen od vraćajućeg se priboja podignu se i vrati u more, dok ju nadošli val i opet ne baci o kopno. Još nekoliko vala i SAIDA je ležala prevrnutu na lijevu stranu, sad podrtina, izložena ogromnom priboju.

Borba broda proti oluji bila je tim svršena a sad je valjalo spasiti hrabre borioc.

Zapovjednik broda pozva momčad na krmu, zahvali joj kratkim, ganutljivim riječima, što je do



Kako se je brik Nj. V. Saida nasukala.



zadnjeg trenutka ispunila svoju dužnost a onda zapovjedi, da svaki odloži svoju odjeću i da se providi pojasima za spasavanje, veslima, podcima, i tako snabdjeveni da nastoje, da se dočepaju suhog tla.

Bio je to ganutljiv prizor, razsvjetljen sinjastim trakama mjeseca, što se sad pomolio iznad oblaka. Visoko, na desnom porubu broda, a okružen morskom pjenom i pribojem, stajao je zapovjednik, poručnik c. k. m. Trapp, uhvativši se za veliko puto i praštao se od svoje junačke momčadi, koja se tužnim srcem spremala da ostavi brod.

Obala doduše nije bila daleko, ali u prostoru izmedju broda i kopna voda je kipila i šumila, valovi su se u vrtlogu prebacivali bijelom pjenom, tako da je i najvrstniji plivač bio osvjedočen, da se nemože plivanjem spasiti u ovom priboju. Svaki je znao, da će se samo onda spasiti, ako ga uhvati i baci na suho val, što goni prama kopnu, dočim će se izgubiti, ako ga uhvati koji protivan val, što se s kopna povraća u more.

Kad se SAIDA prevrnula, pao je na sreću sturnjak velikom silom izvan broda, te se slučajno s jednim krajem naslonio na porub broda, a s

drugim se ubo duboko u pjeskovito tlo, pružajući tako naravan most, na koji se je mogao svaki onaj uhvatiti, koga bi slučajno povraćajući se priboj sa sobom ponio.

Mirno, bez svake žurbe ostavio je brod čovjek za čovjekom. Zadnji je bio zapovjednik, koji je brod ostavio. I jedva se i to sbilo, pokaže se na novo ogroman val, koji SAIDU visoko podigne, te ju prevrnu s lijeve na desno tako, da je sada njezina upravo cijela paluba bila izvrgnuta bijesnim navalama valova.

Sad nastane teško pitanje na momčad čiji je brod tako kukavna sudbina stigla: «Jesmo li svi na broju, koliko mornara manjka, tko manjka?»

Svi smo ovdje — ne, gdje je Antun Smirich? Tko ga je najkasnije vidio?

Prozvav svu spašenu momčad, izpostavilo se na žalost, da taj izvrstni mornar i. reda manjka i da nije bilo nade, da bi se spasio.

Smirich se već jedanput spasio s nastradalog trgovačkog broda, te je i ovaj put pokušao, da se plivanjem spasi, a da nije ni odjeće svukao. Skočio je sa šanca u vodu i neima dvojbe, da

je poginuo; jedina žrtva nastradale SAIDE, na kojoj se nalazio 101 čovjek od momčadi. Požaliv smrt svojega druga, priznala je ipak momčad SAIDE, da je u oluji razmjerno sretno prošla, kad se kasnije dočulo, koliko je brodova i ljudi postalo žrtvom u oluji 20. studenoga. Na milju i po dugoj obali od mjesta, gdje je SAIDA nastradala, do grada Scylle ležale su četiri podrtine nastradalih brodova: već prije spomenuti američki brod potonuo je na otvorenom moru sa cijelom momčadi, isto tako dva druga trgovačka broda, čije izmetine ležahu na strmenim liticama, a samo se četiri mornara spasila.

Na prostoru od rta Vaticana do rta Spartiventa, gdje je oluja najjače bijesnila, poginula su do 32 broda. I austro-ugarsku korvetu DANDOLO, što se usidrila u Messinskoj luci, tjerala je oluja i mnoge joj štete nanijela.

Stanovnici sela Favazzine obskrbiše spašenu, голу i ozeblu momčad, u koliko su to skromna sredstva malenog kalabreškog sela dopuštala. Sami nijesu mnogo imali, ali su našim pomagali, koliko su mogli. Jedva da se ikada vidjelo momčad ratnog broda tako obučenu, kao što momčad

SAIDE, kad se u jutro 21. studenoga sakupila. Većina ih je obukla vreće, probušiv ih za glavu i ruke, vidjele se ovdje ondje i koje hlače ili vojnička odora; izim dva tri čovjeka bili su svi bos. Naravski da momčad nije ostala dugo tako šareno obučena, jer je zapovjedništvo k. talijanske pješake pukovnije u Reggio stavilo na raspolaganje vojničkih odora, a četiri dana kasnije, kad se je vrijeme poboljšalo i promet po moru otvorio, došli su i čamci korvete Nj. V. DANDOLA s odjećama i inim potrebštinama. Malo zatim došla je i ubavjest, da su korveta FRUNDSBERG i parnjača TRIEST već na putu, da pripomognu pri poslu spasavanja SAIDE.

Od nastradalog broda dalo se jako malo spasiti. Tek četvrtoga dana mogli su stupiti na brod i ustanoviti ogromne štete, što jih je more nanijelo. Daljna poraba broda bila je posve izključena. Dvije trećine desnoga boka bile su potpunoma razrušene, tako da se s mora vidjela lijeva nutarnja strana. Stanice su bile morem odnešene, topovi odkinuti, ležeći na morskom tlu, a željeznu blagajnu, što je bila pričvršćena u blagovaonici častnika, odnijela je voda na provu, gdje ju i nadjoše

Ronioci izniješe topove, a tako je i od opreme sve spašeno osim debla; konačno odkinuše s prove oštećeni pramčev kip kao i ime broda, da pohrane oboje u pomorskom muzeju u Pulju, dočim ostalu podrtinu prepustiše njenomu udesu.

Nakon 12 dana bile su sve radnje svršene, a momčad nesretne SAIDE ukrca se na brodove Nj. V. FRUNDSBERG i TRIEST, da se povrati u domovinu, oprostiv se svojim nekadanjim brodom tužnim pogledom.

Nj Veličanstvo, cijeneći zasluge i u nesreći, podijelilo je zapovjedniku SAIDE, poručniku c. k. m. Augustu Trappu, vitežki križ reda željezne krune, a prvome častniku, poručniku c. k. m. Josipu Wachtelu pl. Elbenbrucku, vojnički križ za zasluge, izraziv .ostalomu brodskom štopu i momčadi previšenje zadovoljstvo za odlično ponašanje, koje da služi na čast i diku austrijskoj mornarici.



Izkaz slika.

Slika Nj. c. Visosti nadvojvode Miroslava. Naslovna slika

Strana

Morska bitka kod Helgolanda 65

Kako se je brik Nj. V. SAIDA nasukala 94

Slagorinde 31 →





